

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

Випускна робота бакалавра

на тему «Аналіз прибутковості й рентабельності підприємства та напрямки їх підвищення»

Виконав: студент 4-го курсу, групи 401-ЕФ

Спеціальності

072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньо-професійною програмою «Фінанси,
банківська справа та страхування»

першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Черевко Я.О.

Керівник: к.е.н., доцент Глушко А.Д.

Рецензент: директор АТ «Укрнікінвест»

Резнік О.М.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань

Черевко Я.О.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі

Черевко Я.О.

Полтава, 2021 року

АНОТАЦІЯ

Черевко Я.О. Аналіз прибутковості й рентабельності підприємства та напрями їх підвищення. Рукопис. Випускна робота на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітньо-професійною програмою «Фінанси, банківська справа та страхування», Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка», Полтава, 2021.

Робота містить 97 сторінок, 17 таблиць, 14 рисунків, список літератури з 60 джерел та 3 додатки.

Ключові слова: підприємство, прибуток, прибутковість, рентабельність, доходи, витрати, розподіл і використання прибутку.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів аналізу прибутковості та рентабельності підприємства.

Об'єктом дипломної роботи є рівень прибутковості та рентабельності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка».

Предметом дипломної роботи є процес аналізу прибутковості та рентабельності досліджуваного підприємства.

У випускній роботі розглянуто комплекс питань, пов'язаних із дослідженням економічної сутності прибутку та механізму його формування, з'ясуванням чинників, що впливають на прибуток, дослідженням методичних підходів аналізу прибутковості та рентабельності підприємства, проведенням аналізу доходів, витрат та фінансових результатів, визначенням напрямів підвищення рівня прибутковості та рентабельності досліджуваного підприємства.

Інформаційну базу дослідження становлять законодавчі та нормативно-правові акти з питань організації діяльності сільськогосподарських підприємств в Україні; монографії; підручники та наукові статті з питань аналізу прибутковості та рентабельності; фінансова звітність ТОВ «Агрофірма ім. Довженка».

АННОТАЦИЯ

Черевко Я.А. Анализ прибыльности и рентабельности предприятия и направления их повышения. Рукопись. Выпускная работа на соискание первого (бакалаврской) уровня высшего образования по специальности 072 «Финансы, банковское дело и страхование» по образовательно-профессиональной программе «Финансы, банковское дело и страхование», Национальный университет «Полтавская политехника имени Юрия Кондратюка», Полтава, 2021.

Работа содержит 97 страниц, 17 таблиц, 14 рисунков, список литературы из 60 источников и 3 приложения.

Ключевые слова: предприятие, прибыль, доходность, рентабельность, доходы, расходы, распределение и использование прибыли.

Целью дипломной работы является исследование теоретических и прикладных аспектов анализа прибыльности и рентабельности предприятия.

Объектом дипломной работы является уровень доходности и рентабельности ООО «Агрофирма им. Довженка».

Предметом дипломной работы является процесс анализа прибыльности и рентабельности исследуемого предприятия.

В выпускной работе рассмотрен комплекс вопросов, связанных с исследованием экономической сущности прибыли и механизма его формирования, факторов, влияющих на прибыль, исследованием методических подходов анализа прибыльности и рентабельности предприятия, проведением анализа доходов, расходов и финансовых результатов, определением направлений повышения уровня доходности и рентабельности предприятия.

Информационную базу исследования составляют законодательные и нормативно-правовые акты по вопросам организации деятельности сельскохозяйственных предприятий в Украине; монографии, учебники и научные статьи по вопросам анализа прибыльности и рентабельности; финансовая отчетность ООО «Агрофирма им. Довженка».

ANNOTATION

Cherevko Ya.O. Analysis of profitability and profitability of the enterprise and directions of their increase. Manuscript. Graduation thesis for the first (bachelor's) level of higher education in the specialty 072 "Finance, Banking and Insurance" under the educational-professional program "Finance, Banking and Insurance", National University "Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic", Poltava, 2021.

The paper contains 97 pages, 17 tables, 14 figures, a list of references from 60 sources and 3 appendices.

Keywords: enterprise, profit, profitability, profitability, income, expenses, distribution and use of profits.

The purpose of the thesis is to study the theoretical and applied aspects of the analysis of profitability and profitability of the enterprise. process of analysis of profitability and profitability of the researched enterprise.

In the final work the complex of questions connected with research of economic essence of profit and the mechanism of its formation is considered. factors influencing the profit, research of methodological approaches to the analysis of profitability and profitability of the enterprise, analysis of income, expenses and financial results, determination of directions of increase of profitability and profitability of the researched enterprise.

The information base of the study consists of laws and regulations on the organization of agricultural enterprises in Ukraine; monographs; textbooks and scientific articles on the analysis of profitability and profitability; financial statements of LLC Agrofirma Dovzhenka.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	7
1.1. Економічна сутність прибутку та механізм його формування.....	7
1.2. Фактори, що впливають на прибуток підприємства.....	21
1.3. Методичні підходи аналізу прибутковості та рентабельності підприємства.....	25
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТОВ «АГРОФІРМА ІМ. ДОВЖЕНКА»	35
2.1. Загальна характеристика фінансово-економічної діяльності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка».....	35
2.2. Оцінка рівня та динаміки показників прибутку підприємства.....	46
2.3. Факторний аналіз прибутку ТОВ «Агрофірма ім. Довженка».....	54
2.4. Оцінка стану рентабельності підприємства.....	61
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТОВ «АГРОФІРМА ІМ. ДОВЖЕНКА».....	67
3.1. Прогнозування обсягу прибутку підприємства на плановий період.....	72
3.2. Розробка заходів щодо збільшення прибутку ТОВ «Агрофірма ім. Довженка».....	76
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ.....	97

				ВР 401-ЕФ 17069						
	П. І. Б.	Підпис	Дата							
Розроб.	<i>Черевко Я.О.</i>			Аналіз прибутковості й рентабельності підприємства та напрями їх підвищення						
Перевір.	<i>Глушко А.Д.</i>									
Н. Контр.	<i>Глушко А.Д.</i>									
Затверд.	<i>Птаценко Л.О.</i>									
				<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 25%; font-size: small;">Літ.</td> <td style="width: 25%; font-size: small;">Арк.</td> <td style="width: 50%; font-size: small;">Акрушів</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"> </td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">97</td> </tr> </table>	Літ.	Арк.	Акрушів		3	97
Літ.	Арк.	Акрушів								
	3	97								
				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування						

ВСТУП

Актуальність теми. Найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості, є прибуток. В умовах ринкової економіки та самостійної діяльності вітчизняних підприємств виникає об'єктивна необхідність визначення шляхів і заходів максимізації прибутку. За цих умов кожне підприємство має забезпечити перспективу свого подальшого існування за рахунок дієвої системи ефективного управління прибутковістю підприємства. Зважаючи на те, що ринкове середовище в якому функціонують вітчизняні підприємства існує на умовах жорсткої конкуренції. То у зв'язку з цим, застарілі важелі управління за такої ситуації не дають бажаних результатів. Виникає потреба модернізації наявних підходів чи розробки нових методів у сфері економічного управління підприємством, зокрема щодо формування, розподілу та використання прибутку.

На сьогодні фінансово-економічна ситуація в Україні актуалізує проблему формування прибутку підприємств та спонукає їх до негайного впровадження заходів раціонального його розподілу. У зв'язку із цим особливу роль за нинішніх економічних умов має відігравати виважена політика управління як процесом формування, так і процесом його розподілу на підприємствах.

Діючі підприємства різняться між собою за цілями створення, розмірами, видами, методами організації діяльності та багатьма іншими факторами. Однак в основі прийняття фінансових рішень в сфері їх операційної діяльності лежить використання певних інструментів управління, серед яких важливе місце займає прибутковість. В останній час значення прибутку і процесу управління ним значно зросло, так як

швидкоплинні процеси в економіці вимагають від підприємств розширеного відтворення, оновлення процесу виробництва, прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Прибуток відображає багатопланову систему економічних зв'язків на сучасному етапі розвитку суспільства, що впливає на конкурентоспроможність продукції і самого підприємства.

Метою дипломної роботи є дослідження теоретичних та прикладних аспектів аналізу прибутковості та рентабельності підприємства.

Основними завданнями дослідження дипломної роботи є:

- обґрунтувати економічну сутність прибутку та механізм його формування;
- виявити і охарактеризувати основні фактори, що впливають на прибуток підприємства;
- охарактеризувати методику аналізу прибутковості та рентабельності підприємств;
- охарактеризувати фінансово-економічну діяльність ТОВ «Агрофірма ім. Довженка»;
- провести оцінку рівня та динаміки доходів і витрат аналізованого підприємства;
- здійснити аналіз розподілу і використання прибутку досліджуваного підприємства;
- оцінити стан рентабельності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка»;
- розробити заходи щодо збільшення прибутку аналізованого підприємства;
- здійснити прогноз обсягу прибутку досліджуваного підприємства на плановий період.

Об'єктом дипломної роботи є рівень прибутковості та рентабельності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка».

Предметом дипломної роботи є процес аналізу прибутковості та рентабельності досліджуваного підприємства.

Інформаційна база. Інформаційну базу дослідження становлять відповідні законодавчі та нормативно-правові акти з питань організації діяльності підприємств в Україні; монографії; підручники та наукові статті з питань аналізу прибутковості та рентабельності підприємств; фінансова звітність ТОВ «Агрофірма ім. Довженка».

Методи дослідження. В дипломній роботі використовуються економіко-статистичні, економіко-математичні методи, методи аналізу та синтезу, порівняльних характеристик.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність прибутку та механізм його формування

Однією з головних економічних категорій, пов'язаних із діяльністю виробничого підприємства, є прибуток. Важлива роль цієї категорії визначається тим, що вона характеризує основну мету підприємницької діяльності підприємства, підсумовує його головний економічний результат. Це положення підкреслюється у працях багатьох економістів.

Термін «прибуток» має різне тлумачення у практиці фінансового та економічного аналізу. Його сутність змінювалась, доповнювалась і оновлювалась відповідно розвитку економічної теорії. Поняття прибутку являється дискусійною категорією. Дослідження його економічної сутності бере початок ще з XVII ст. і продовжується до сьогодні. Серед великої кількості економічних теорій, теорію прибутку економісти характеризують як одну з найбільш складних. Тому проблема її обґрунтування належить до найважливіших проблем економіки та господарської практики.

На протязі декількох століть економістами-класиками досліджувалась сутність поняття «прибуток» та висловлювались різні концепції його формування. В економічній літературі одні автори розглядають прибуток у вигляді заробітної плати, відсотку та ренти, інші стверджують, що – це відсоток на капітал.

В марксистській літературі прибуток розглядається у вигляді перетвореної форми додаткової вартості, створеною найманою працею. В США та інших країнах з розвинутою ринковою економікою поширена концепція, за якою прибуток є винагородою за підприємницькі здібності.

При цьому, на думку більшості авторів, головним джерелом прибутку є капітал. Виходячи з цього, було узагальнено основні концепції економічної сутності прибутку, які наведені в таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Основні концепції економічної сутності прибутку

Автор	Економічна сутність концепції
Т. Мен	Вважав, що прибуток є різницею між продажною і покупною ціною товару.
У. Петті	Джерелом прибутку визначав виробництво.
А. Сміт	Прибуток розглядав у вигляді продукту праці, який привласнюється власником засобів виробництва.
Д. Рікардо	Вважав, що прибуток – це складова частина вартості, яка створюється працею.
Ж. Б. Сейн	Розглядав прибуток як винагороду підприємця за його промислові здібності.
К. Маркс	Відповідно до його концепції, прибуток – це надлишок виручки над витратами капіталу, який безоплатно привласнюється власником засобів виробництва.
Й. Шумпетер	Вважав, що прибуток – це винагорода за підприємницьку діяльність, тобто вартісний вираз того, що створює підприємець.
Ф. Найт	Стверджував, що прибуток є винагородою підприємця за прийняття рішень в умовах невизначеності.
Е. Чемберлен	Монопольним прибутком вважав додаткову частину загального прибутку, джерелом якої є реалізована в ціні монополія .
П. Самуельсон	Визначав прибуток як дохід від факторів виробництва, винагороду за підприємницьку діяльність та впровадження нововведень.
А. Бабо	Прибуток розглядав як різницю, відхилення та залишок.

Еволюція поглядів на сутність прибутку починається з часів виникнення меркантилізму, найвидатнішим представником якого в Англії був Т. Мен. Джерелом прибутку меркантилісти вважали зовнішню торгівлю. Вони стверджували, що прибуток утворюється у сфері обігу, і визначали його як різницю між продажною і покупною вартістю товару.

З виникненням у XVII ст. в Англії класичної школи політичної економії, засновником якої був Уільям Петті виникає твердження про «виробниче» походження прибутку, джерелом якого є не сфера обігу, а праця, виробництво. Виходячи з того, що робітник в процесі праці одержує не всю створену ним вартість, а лише мінімум засобів існування, Петті розглядає питання про додатковий продукт, який його власники обертають на свою користь. У. Петті не досліджував прибуток як самостійну категорію, але пов'язував його з рентою, яка розглядалась у двох її проявах: рента з землі і рента з грошей (відсоток), що становили основну форму додаткового продукту. Таким чином, У. Петті та його найближчі послідовники приходять до висновку, що дохід у вигляді ренти і відсотка виникає в результаті створення працею додаткового продукту.

У XVIII ст. наслідуючи вчення У. Петті набула розвитку школа фізіократів, дослідження яких були спрямовані у сферу виробництва. Вони стверджували, що прибуток створюється лише в сільському господарстві. Основною формою доданої вартості виступає земельна рента, яку фізіократи ототожнюють з «чистим продуктом», що є результатом додаткової праці [1].

Найвидатнішим представником класичної економічної теорії XVIII ст. є Адам Сміт. Розглядаючи теорію прибутку А. Сміта, необхідно підкреслити, що на відміну від меркантилістів, які вважали, що прибуток утворюється у сфері обігу і фізіократів, які пов'язували його із сільським господарством, А. Сміт першоджерелом прибутку визначає тільки виробництво.

У своїй праці «Дослідження природи та причини багатства», яка була опублікована в 1776 році А. Сміт розробив найважливіші концепції трудової теорії вартості. Він вважав, що прибуток – це продукт праці, який привласнюється власником засобів виробництва. У зв'язку з цим вчений відзначає, що «вартість, яку робітники додають до матеріалів, зводиться... до двох частин, одна з яких оплачує їхню винагороду, а друга становить прибуток їхнього наймача на весь капітал, авансований ним у вигляді матеріалів і заробітної плати». Також А. Сміт зазначає, «що прибуток на

капітал визначається вартістю застосовуваного в праці капіталу і є принципово відмінним від заробітної плати». Крім праці та прибутку, ще одним ціноутворюючим фактором, що визначає мінову вартість товару є рента [2]. Виходячи з цього, А. Сміт приходив до висновку, що заробітна плата, рента і прибуток – це три первинні джерела будь-якого доходу і мінової вартості.

Давід Рікардо, представник класичної політичної економії XVIII і початку XIX ст. був прибічником та продовжувачем теорії трудової вартості А. Сміта. Д. Рікардо також стверджував, що прибуток створює лише праця. На думку Рікардо прибуток і заробітна плата є не джерелами, а складовими частинами вартості, що створюється працею. Аналізуючи співвідношення прибутку із заробітною платою, він приходив до висновку, що зростання заробітної плати призводить до зменшення прибутку, і навпаки, збільшення прибутку відбувається внаслідок зниження заробітної плати.

Погляди А. Сміта і Д. Рікардо стали основою створення концепції продуктивності капіталу, за якою прибуток є результатом заміни людської праці капіталом і здійснення ним таких завдань, які не можуть бути виконані людською працею.

Таким чином, теорія формування прибутку А. Сміта і Д. Рікардо поклала початок теорії трудової вартості, яка на той час ще не була обґрунтована як цілісна концепція прибутку.

Надалі концепція продуктивності капіталу переростає в теорію трьох факторів виробництва – праці, капіталу і землі, основоположником якої був Ж.Б. Сей. Він стверджував, що дані фактори виробництва мають самостійне значення у створенні доходів капіталістів та землевласників. Прибуток розглядався ним як винагорода підприємця за його промислові здібності в процесі поєднання всіх факторів виробництва.

У середині XIX ст. набуває розвитку теорія додаткової вартості К. Маркса. У вигляді перетвореної форми додаткової вартості виступає прибуток, який є мотивом діяльності капіталіста та показником ефективності

розвитку капіталістичного виробництва. Прибуток утворюється як надлишок виручки над витратами капіталу, який безоплатно привласнюється власниками засобів виробництва. Джерелом прибутку К. Маркс вважав додатковий продукт, створений в сфері виробництва і реалізований у сфері обігу.

Перетворення додаткової вартості на прибуток пов'язане з тим, що капіталіст авансує свій капітал не лише на наймання робочої сили, а й на придбання засобів виробництва, без яких неможливі виробничий процес і створення додаткової вартості.

Тому «додаткова вартість, як породження всього авансованого капіталу набуває перетвореної форми прибутку» [3]. Таким чином, прибуток у К. Маркса є результатом експлуатації найманої праці капіталом і відношення «капіталіст-найманий працівник» складає основу відношень капіталістичного суспільства.

Необхідно зазначити, що як марксистська теорія прибутку, яка базувалась на експлуатації праці капіталом, так і інші теорії «засобів виробництва» XVIII- XIX ст. зводились до трактування прибутку в основному як оплати кваліфікованої праці управління, тобто як різновиду заробітної плати. Інакше кажучи до XX ст. в економічній думці була відсутня самостійна теорія прибутку.

Відсутність вчення про походження прибутку пояснює одну особливість в трактуванні даної категорії в економічних теоріях до XX ст. Вона перебувала у розриві або у відсутності достатнього логічного зв'язку між двома важливими групами проблем – походження прибутку та його ролі в підприємницькій діяльності. Зважаючи на це, у сфері дослідження були відсутні проблеми ефективності використання та розподілу виробничих ресурсів в ринковій економіці, органічно пов'язані з ціллю прибутковості функціонування підприємництва. Лише в XX ст. починає формуватися самостійна теорія прибутку, яка включає три головні джерела його походження:

- послідовне введення в економічний процес технічних, комерційних і організаційних інновацій;
- винагороду за передбачений і непередбачений ризик;
- існування монополії – обмеженої конкуренції у різних її видах [4].

Таким чином, суспільне визнання в той час отримала теорія прибутку Й. Шумпетера. У своїй праці «Теорія економічного розвитку» ним було розроблено теорію прибутку як результату здійснення нововведень. У науковій концепції Й. Шумпетера вперше вводяться поняття новатора, винахідника, який здійснює впровадження нових поєднань різних факторів виробництва, тобто інновацій. При цьому інновації розглядались ним як зміни в комерційній та фінансовій діяльності, тобто відкриття нових ринків збуту та освоєння нових джерел сировини, створення нового продукту, а також революційні зміни в організації та технології виробництва. Зважаючи на це, прибуток, на думку Й. Шумпетера є винагородою за підприємницьку діяльність, тобто – це «вартісний вираз того, що створює або впроваджує підприємець» [1].

Іншу теорію прибутку розвиває Ф. Найт, який пов'язує походження прибутку також із підприємницькою діяльністю, але з іншим її аспектом, а саме – з фактором підприємницького ризику. У своїй теорії він виділяє два види ризику: ризик, який може бути розрахований та від якого можна застрахуватися та непередбачуваний ризик, який не підлягає розрахунку (невизначеність). На думку Найта невизначеність і прибуток – це нерозривно пов'язані поняття. Таким чином, відповідно до його концепції, прибуток є винагородою підприємця за прийняття рішень в умовах невизначеності [3].

Необхідно зазначити, що певна частина економістів зближують і навіть поєднують теорії походження прибутку Ф. Найта та Й. Шумпетера. Оскільки, по суті, здійснюється розподіл ризику на 2 складові: невизначений ризик та ризик від нововведень. Їх ідеї лягли в основу теорії прибутку отримавши підтримку більшості економістів.

Теоретичне обґрунтування прибутку в умовах монополістичної конкуренції належить Е. Чемберлену. Він стверджував, що панування на галузевому ринку незначної кількості крупних виробників призводить до формування ринкової та цінової політики, проявом якої є завищення цін. Таким чином, при реалізації товару монополіст отримує в межах загального прибутку додаткову частину, джерелом якої виступає реалізована в ціні монополія [5].

В країнах з розвинутою ринковою економікою прибуток не пов'язують з витратами тільки живої праці. Так, П. Самуельсон визначає прибуток як «надзвичайно різносторонню категорію». Він вважає, що джерелом прибутку є дохід від факторів виробництва, винагорода за підприємницьку діяльність та впровадження технічних нововведень. До прибутку також відносяться розбіжність між очікуваним та фактичним доходом у зв'язку з невизначеністю (ризиком), монопольний дохід тощо [6].

У 1985 році французьким економістом А. Бабо у своїй праці «Прибуток» узагальнено існуючі погляди на зміст даної категорії. Він зазначає, що «прибуток являє собою різницю, відхилення, залишок». Дослідники розглядають прибуток як «дещо», що міститься у виручці від продажу. При цьому, істотні сперечання виникають при спробі встановити з яких компонентів складається це «дещо» [7].

Необхідно зазначити, що зауваження А. Бабо про сперечання дослідників вказує на те, що питання щодо джерел прибутку все ще залишається відкритим та дискусійним.

Сучасні західні економісти визначають прибуток категорією добробуту, тобто ступенем поліпшення добробуту господарюючого суб'єкта за даний період часу. Так, на думку Дж. Хікса «мета визначення прибутку на практиці полягає в тому, щоб дати людям уявлення про суму, яку вони можуть витратити на споживання, не стаючи біднішими. Згідно з цією ідеєю, прибуток тієї чи іншої людини слід визначати як максимальну суму, яку вона може витратити на протязі тижня за умови, що її добробут до кінця даного

тижня не зменшиться порівняно з початком . Дане індивідуальне визначення прибутку може бути застосоване до будь-якого суб'єкта господарювання. Інший погляд на прибуток мають фахівці американського інституту бухгалтерів, які стверджують, що «прибуток...є величиною, яка одержується шляхом віднімання з доходів або виручки собівартості реалізованої продукції, інших витрат та збитків...». Натомість фахівці Американського інституту присяжних бухгалтерів вважають, що «чистий прибуток (чистий збиток) – це перевищення (дефіцит) доходів над витратами за звітний період...» [8].

На сучасному етапі розвитку економіки прибуток від господарської діяльності також трактується більшістю економістів як перевищення доходів над витратами. Зокрема, С. Ф. Покропивний [9], Л. І. Шваб [10] та Н. М. Бондар [11] розглядають прибуток як частину виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства. О. О. Гетьман та В. М. Шаповал роблять висновок, що «прибуток представляє собою різницю між ціною реалізації та собівартістю продукції (товарів, робіт, послуг), між обсягом отриманої виручки та сумою витрат на виробництво та реалізацію продукції» [12]. Уваги заслуговує визначення прибутку, що дається І.О. Бланком, який пов'язує його з ризиком. Так, на думку вченого «прибуток є вираженням у грошовій формі чистим доходом підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, і становить різницю між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності» [4].

Розглянувши еволюцію поглядів науковців на економічну сутність прибутку, неможна однозначно стверджувати, яка з наведених теорій є найбільш вірною, оскільки кожна з них пояснює певний важливий аспект даного питання, а узагальнення даних поглядів становить сучасну теорію прибутку, яка досі залишається незавершеною та потребує подальших

досліджень. Відповідно до положень стандартів бухгалтерського обліку, прибуток є сумою, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати.

Що стосується класифікації видів прибутку, то згідно з Національними стандартами бухгалтерського обліку, прибуток поділяється на: валовий прибуток, прибуток від операційної діяльності, прибуток від звичайної діяльності до та після оподаткування, а також чистий прибуток. Дані складові прибутку наведені на рисунку 1.1.

Рис. 1.1. Складові прибутку підприємства

Прибуток від звичайної діяльності визначається як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податків з прибутку.

Отже, прибуток займає одне з центральних місць у загальній системі вартісних інструментів управління економікою, оскільки всі вони прямо або опосередковано пов'язані з прибутком. Це стосується і кредиту, ціни, собівартості та інших економічних важелів. Зважаючи на ці обставини, прибуток є одним з основних об'єктів управління. Тому важливо визначити види прибутку (рис. 1. 2).

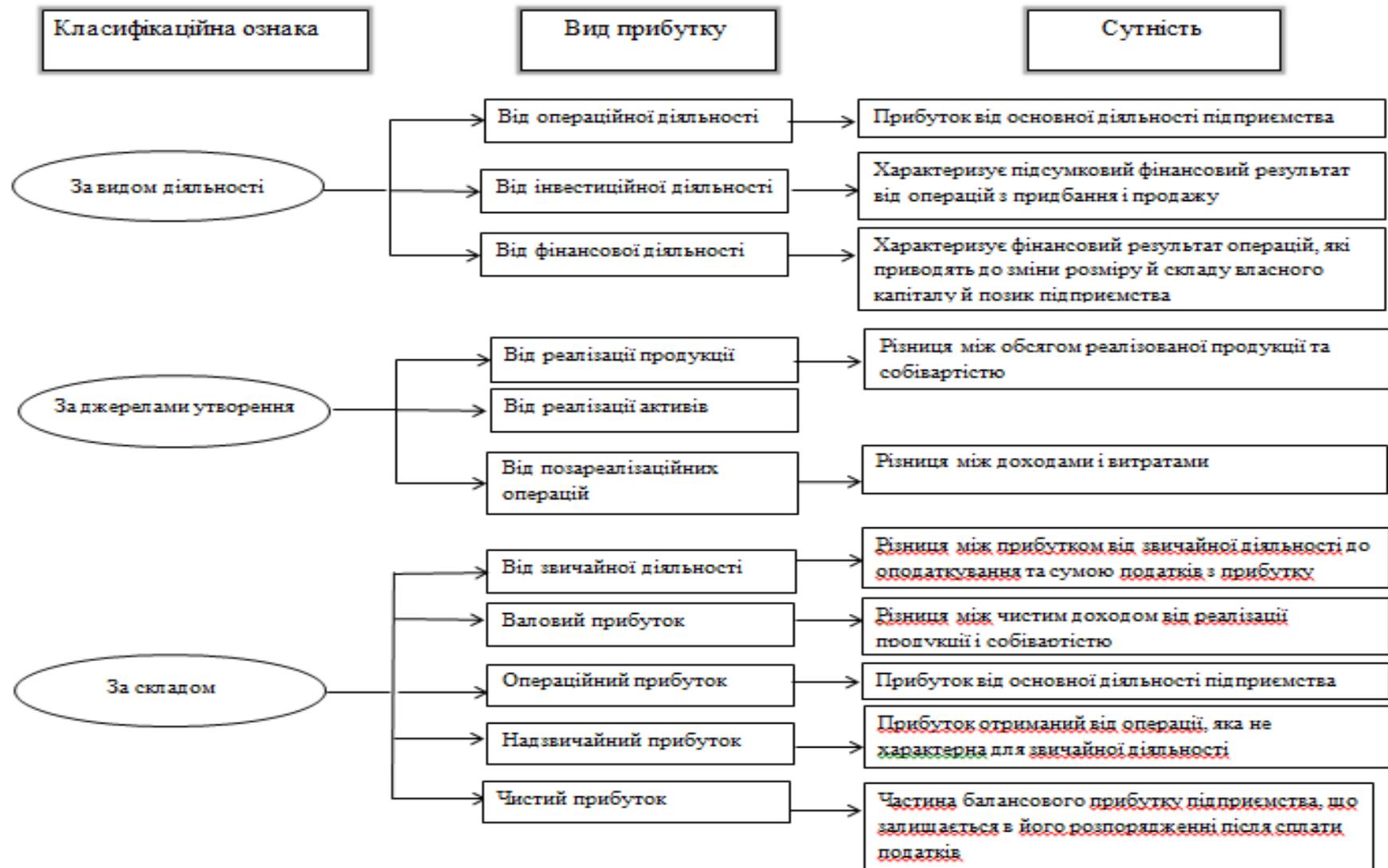

Рис. 1.2. Класифікація видів прибутку

Прибуток від операційної діяльності – це прибуток від основної діяльності підприємства, тобто від виробництва і реалізації продукції, послуг, робіт.

Управління операційним прибутком охоплює велику кількість трансакцій, які виконуються на різних етапах руху грошових коштів, що надійшли від реалізації продукції, послуг, робіт, і забезпечують отримання чистого прибутку.

Основною метою управління прибутком є оптимізація грошових надходжень та витрат, виявлення резервів та їх мобілізація.

Прибуток (збиток) від операційної діяльності розраховується у декілька етапів і на кожному етапі відповідна сума прибутку коригується на суму витрат (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Розрахунок прибутку від операційної діяльності

№ з/п	Доходи	Витрати і відрахування
1	2	3
1	Дохід від реалізації	Непрямі податки та інші відрахування з доходу
2	Чистий дохід від реалізації:	Собівартість реалізації
2.1	-готової продукції	-продукції
2.2	-товарів	-товарів
2.3	-робіт і послуг	-робіт і послуг
3	Валовий прибуток (збиток), як різниця між доходом і собівартістю реалізованої продукції	
4	Інший операційний дохід	Інші операційні витрати
4.1		Витрати на дослідження і розробки
4.2	Реалізація іноземної валюти	Собівартість реалізованої іноземної валюти
4.3	Реалізація оборотних активів (крім фінансових інвестицій)	Собівартість реалізованих оборотних активів
4.4	Операційна оренда активів	Витрати від операційної оренди
4.5	Операційна курсова різниця	Витрати від операційної курсової різниці
4.6	Одержані пені, штрафи, неустойки	Заплачені пені, штрафи, неустойки
4.7	Відшкодування раніше списаних активів	Витрати від знецінення запасів

Продовження табл. 1.2

1	2	3
4.8		Нестачі, витрати від псування цінностей
4.9	Списання кредиторської заборгованості	Сумнівні та безнадійні борги
4.10	Одержання субсидій	Інші витрати від операційної діяльності
5	Прибуток (збиток) від іншої операційної діяльності як різниця між іншим операційним доходом і витратами на його отримання	
6		Адміністративні витрати
7		Витрати на збут
8	Прибуток (збиток) від операційної діяльності: ряд. 3+ ряд. 5 – ряд. 6 – ряд.7	

На першому етапі визначається чистий дохід від реалізації продукції шляхом коригування доходів від реалізації на суму непрямих податків та інших вирахувань з доходу.

На другому етапі отриманий результат коригується на собівартість реалізованої продукції. В результаті розраховується валовий прибуток або збиток від реалізації продукції.

На третьому етапі валовий прибуток збільшується (зменшується) на суму іншого операційного прибутку (збитку), який отримується від реалізації інших оборотних активів (крім фінансових інвестицій), операційної оренди активів, операційної курсової різниці, отримання штрафів, пені тощо.

На четвертому етапі визначається прибуток (збиток) від операційної діяльності як різниця між результатом, отриманим на третьому етапі, та величиною адміністративних витрат і витрат на збут.

Основними шляхами збільшення операційного прибутку є нарощування обсягів виробництва, зниження собівартості реалізованої продукції, розумна асортиментна політика, підвищення якості продукції.

Серед факторів впливу на операційний прибуток чільне місце належить витратам на виробництво і реалізацію продукції. До складу операційних витрат входять собівартість реалізованої продукції, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати [13].

З огляду на те, що прибуток маючи різноманітні види залежно від тієї чи іншої класифікаційної ознаки в кінцевому підсумку являється категорією, яка з одного боку, визначається тісним взаємозв'язком із функціонуванням сучасного підприємництва, а з іншого – характеризує мету його діяльності та підсумовує її головний економічний результат, то доцільно виділити функції прибутку, як результату господарської діяльності.

Прибутку як результату господарської діяльності властиві наступні функції:

1) прибуток характеризує економічний ефект, отриманий у результаті звичайної та надзвичайної діяльності підприємства. Його значення полягає у тому, що він відображає кінцевий фінансовий результат;

2) суть стимулюючої функції полягає в тому, що прибуток одночасно є фінансовим результатом і основним елементом фінансових ресурсів підприємства, які необхідні для забезпечення розширення виробничої діяльності, науково-технічного і соціального розвитку підприємства, матеріального заохочення працівників, виплати дивідендів, формування резервів тощо;

3) прибуток є одним із джерел формування дохідної бази бюджетів різних рівнів. Він надходить до бюджету у вигляді податків (податку на прибуток, податку з власників транспортних засобів) та платежів (плати за землю).

На формування прибутку як фінансового показника роботи підприємства, що відображається в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності; обчислення собівартості продукції (робіт, послуг); загальногосподарських витрат; визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій та іншої діяльності [14]. На рисунку 1.3 наведено схему формування чистого прибутку підприємства.

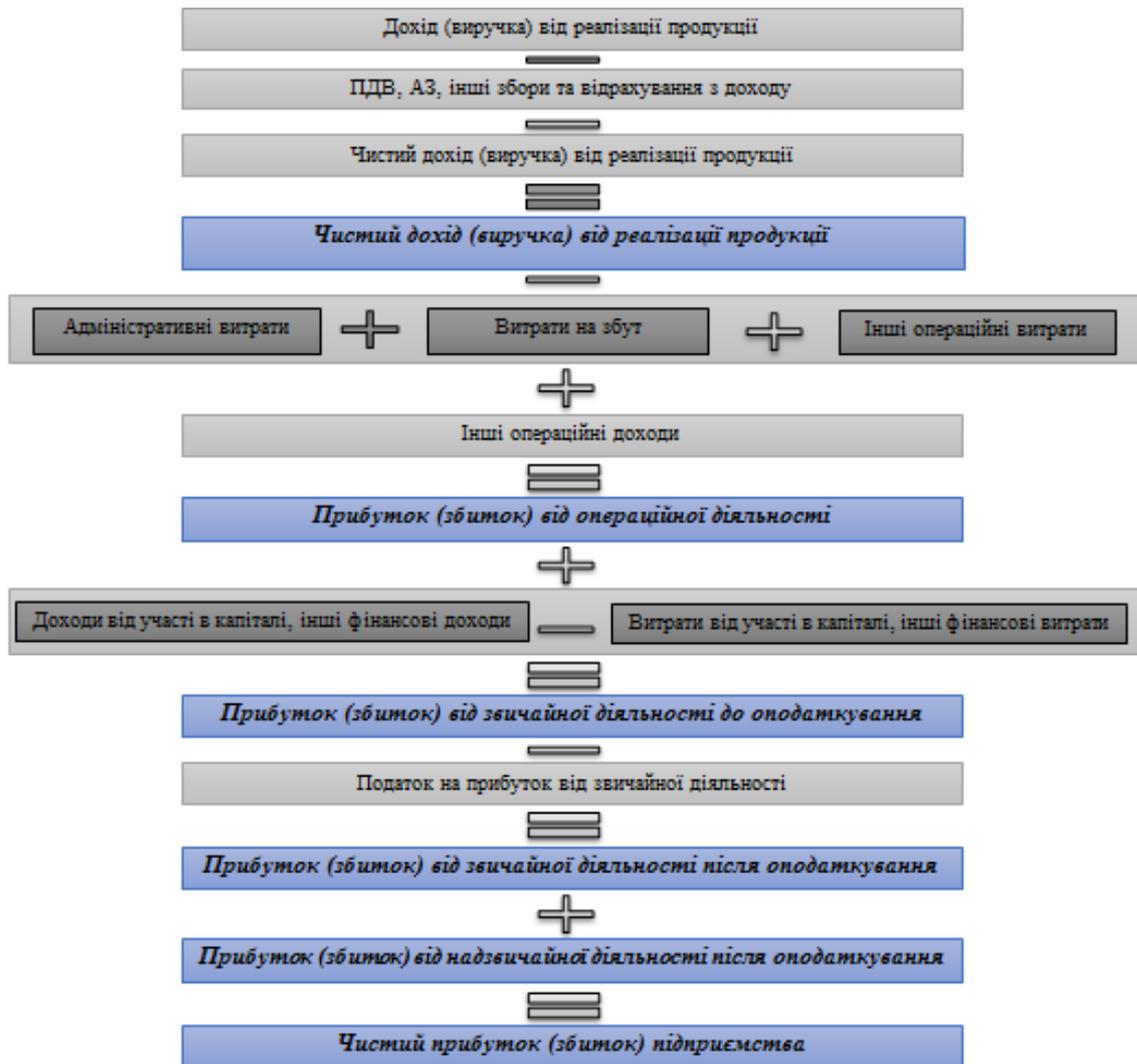

Рис. 1.3. Структурно-логічна схема формування чистого прибутку (збитку) підприємства

Отже, прибуток – одне з основних джерел фінансових ресурсів підприємств, формування централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів. За рахунок прибутку відбувається формування в значному обсязі бюджетних ресурсів держави, здійснюється фінансування розширення підприємств, матеріальне стимулювання робітників, вирішення соціально-культурних заходів тощо. У зв'язку з цим в плануванні та формуванні прибутку повинні бути зацікавлені не лише трудові колективи підприємств, але й держава в цілому.

1.2. Фактори, що впливають на прибуток підприємства

Головним показником, що характеризує фінансову результативність підприємства є прибуток. Він визначає основну мету підприємницької діяльності. В сучасних умовах господарювання прибуток розглядають як основний фактор діяльності будь-якого суб'єкта господарювання, який впливає на можливість забезпечення фінансування багатьох програм підприємства, пов'язаних з розширенням потужностей, поліпшенням якості продукції, зміцненням конкурентоспроможності, завоювання нових сегментів ринкового середовища та ін. Тому необхідно зважати на те, що на формування прибутку як фінансового результату діяльності підприємства впливає низка факторів як зовнішнього, так і внутрішнього впливу. Здатність підприємства враховувати ці фактори чи передбачати їх зміни дає можливість здійснювати свою діяльність більш ефективно і з меншим ризиком втрати можливих вигод. А для цього необхідно знати які саме фактори впливають, ознайомитися з їх класифікацією, та виділити найбільш вагомий для власного підприємства.

Фактори – це елементи, причини й умови, які можуть розглядатися як рушійні сили економічних явищ, що відбуваються, і процесів, чия дія, кінець кінцем, знаходить віддзеркалення в рівнях, темпах зростання, абсолютних величинах конкретних показників або цілої групи економічних ознак.

В економічній теорії за час існування категорії прибуток, різними вченими-економістами було охарактеризовано фактори, що впливають на розміри прибутковості підприємства. В своїх наукових працях вони трактували їх вплив та наводили перелік можливих наслідків, як позитивного так і негативного характеру. В таблиці 1.3 наведено погляди деяких вчених-економістів, щодо факторів які мають вагомий вплив на розміри кінцевого результату діяльності підприємства прибутку [15].

Таблиця 1.3

Основні погляди на фактори, що впливають на величину прибутку

Автор	Визначення поглядів
1	2
Бланк І.О.	...механізм управління формуванням операційного прибутку базується з урахуванням взаємозв'язку цього показника з об'ємом реалізації продукції, доходів і витрат підприємства. Система цього взаємозв'язку має назву «Взаємозв'язок витрат, об'єму реалізації і прибутку» (CVP) і дозволяє виявити роль окремих факторів в формуванні операційного прибутку та забезпечити ефективне управління цим процесом на підприємстві.
Мазаракі А.А.	...прибуток торговельного підприємства як результативний показник його діяльності залежить від ціни реалізації і закупівлі товарів, кількості проданих товарів, різниці між доходами, витратами обігу і витратами від іншої (позареалізаційної) діяльності. Управління даними факторами та їх прогнозування дозволяє забезпечити отримання необхідного прибутку.
Кірейцева Г.Г.	Внутрішні фактори поділяються на виробничі і позавиробничі. Виробничі фактори характеризують наявність і використання засобів і предметів праці, трудових і фінансових ресурсів і, в свою чергу, поділяються на екстенсивні та інтенсивні. До зовнішніх факторів відносяться природні умови, державне регулювання цін, тарифів, відсотки податкових ставок і пільг, штрафних санкцій та інше. Ці фактори не залежать від діяльності підприємств, але можуть спричиняти значний вплив на величину прибутку.
Поддєрьогін А.М.	... фактори, що впливають на прибуток від реалізації продукції, який залежить від 2 основних показників: обсягу реалізації продукції та її собівартості. На зміну обсягу реалізації продукції впливає зміна обсягу виробництва, залишків нереалізованої продукції, частки прибутку в ціні продукції(рентабельність продукції).
Шуляк П.Н.	... на величину прибутку і її динаміку впливають як залежні від підприємства фактори, так і незалежні від нього. Практично поза сферою впливу підприємства знаходяться кон'юнктура ринку, рівень цін на споживчі матеріально-сировинні і паливно-енергетичні ресурси, норми амортизаційних відрахувань. У певній мірі залежать від підприємства такі фактори, як рівень цін на продукцію, яка реалізується і заробітна плата. До факторів, що залежать від підприємства, відносять рівень господарювання, компетентність керівництва і менеджерів, конкурентоспроможність продукції, організацію виробництва і праці, його продуктивність, стан виробничого і фінансового планування.

Розрізняють фактори 1-го, 2-го, ..., n-го порядку. Причому кожний подальший акумулює вплив факторів більш низького порядку. В економічному аналізі широко поширено поняття «показник фактора». Це означає, що даний показник можна розглядати як фактор, визначальний

значення іншого показника, але більш високого порядку. Тому, чим вище порядок аналізованого показника, тим більше число факторів визначає його кількісне значення.

До числа економічних ознак вищого порядку відносяться прибуток і рівень рентабельності виробництва. При аналізі цих показників необхідно знати всі можливі фактори, що впливають на їх величину, володіти методикою розрахунку впливу цих факторів на узагальнюючі показники ефективності. Через управління цими факторами на підприємстві можна створити механізм пошуку резервів збільшення прибутку і досягнення необхідного рівня рентабельності. Розмаїття факторів, що впливають на прибуток і рентабельність, вимагає їх класифікації, яка відіграє важливу роль при визначенні основних напрямів пошуку резервів підвищення ефективності господарювання.

Фактори, які впливають на прибуток, можуть класифікуватися за різними ознаками, але основною класифікаційною ознакою, як бачимо з таблиці 1.3, є їх розмежування на зовнішні і внутрішні. До факторів зовнішнього впливу відносять економічні (спад економіки, кон'юнктура ринку, інфляція, податкова політика, недосконалість нормативно-правової бази); політико-правові (лобіювання інтересів окремих політичних сил, політична нестабільність); науково-технічні (уповільнення темпів інновацій); демографічні; соціально-культурні (високий рівень безробіття, невідповідність заробітних плат цінам на товари і послуги); екологічні та інші.

Внутрішні фактори зміни прибутку підрозділяються на основні й неосновні. Найважливішими в групі основних є валовий дохід і дохід від продажу продукції (обсяг продажів), собівартість продукції, структура продукції й витрат, величина амортизаційних відрахувань, ціна продукції. До неосновних факторів відносяться фактори, пов'язані з порушенням господарської дисципліни, такі як цінові порушення, порушення умов праці й вимог до якості продукції, інші порушення, що ведуть до штрафів і

економічним санкціям. Тобто до внутрішніх факторів належать такі: виробничі (забезпеченість підприємства виробничими потужностями, технікою, обладнанням, технологіями); конкурентоспроможність; система менеджменту; престижність підприємства, постачальницько-збутова та природоохоронна діяльність, соціальні умови праці та побуту та ін.

Узагальнена та доповнена структура факторів, що впливають на формування прибутку підприємств, наведено на рисунку 1.4.

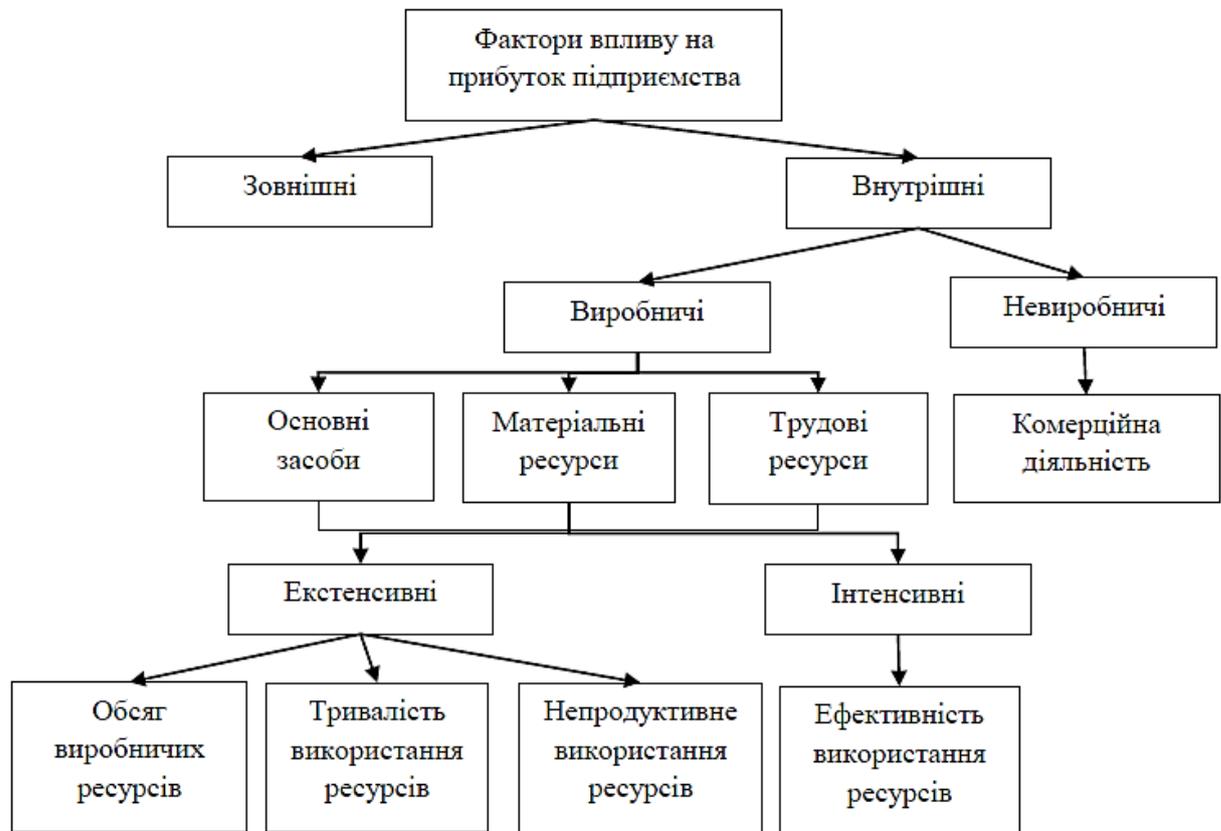

Рис. 1.4. Класифікація факторів, що впливають на величину прибутку

Серед вище наведених чинників, під впливом яких формується прибуток у початковий період діяльності або виникають зміни в його величині в подальшому, необхідно звернути увагу на ті, які належать до першого рівня підпорядкованості. Найважливішими серед них, які впливають на зростання суми прибутку, є збільшення обсягів виробництва та реалізації

продукції, зниження витрат виробництва та собівартості продукції, зростання відпускних цін та поліпшення якості продукції.

Головними ж факторами, що впливають на прибуток підприємства є ціна на продукцію, рівень постійних і змінних витрат, вплив держави, конкурентів. Підприємство саме встановлює ціну на свою продукцію. Встановлюючи її, воно повинно враховувати рівень попиту на продукцію, ціни на продукцію конкурентів, вплив політичної ситуації і ін. Підприємство має встановити ціну, яка буде прийнятною для споживачів, і в той же час достатньою для покриття всіх витрат, і отримання прибутку в сумі, необхідній для розвитку і вдосконалення виробництва.

До основних джерел зниження витрат виробництва і реалізації продукції підприємства можна віднести: зниження витрат сировини, матеріалів, палива і енергії на одиницю продукції; зниження витрат заробітної плати на одиницю продукції; скорочення адміністративних витрат та накладних витрат; підвищення технічного рівня виробництва; удосконалювання організації виробництва і праці; зміна обсягу виробництва.

Таким чином, на формування прибутку підприємства на сьогодні впливає низка зовнішніх та внутрішніх факторів, серед яких значну увагу слід приділити витратам виробництва та собівартості продукції та пошуку шляхів їх зниження. Для забезпечення зниження витрат виробництва і собівартості продукції як важливого фактора зростання прибутку, необхідно виробити дієву систему менеджменту на підприємстві, яка б дозволила обґрунтовано, в повному обсязі та вчасно розраховувати витрати виробництва та собівартості продукції.

1.3. Методичні підходи аналізу прибутковості та рентабельності підприємства

Метою діяльності будь-якого підприємства є отримання належного рівня прибутку, що передбачає досягнення певного рівня

конкурентоспроможності. Прибуток в загальному вираженні є різницею між доходами та витратами підприємства. Разом з тим, абсолютне значення прибутку не дозволяє оцінити ефективність діяльності підприємства. З цією метою розраховують відносні показники прибутку – коефіцієнти прибутковості, тобто рентабельності.

Питання, пов'язані із оцінюванням прибутковості підприємства, досліджуються у працях багатьох вітчизняних науковців. В літературі існують різні підходи до визначення сутності прибутковості підприємства (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Підходи до визначення сутності поняття «прибутковість»

Автор	Прибутковість – це
Зянько В. В., Спіфанова І. Ю. [16]	показник, який дає уявлення про достатність чи недостатність прибутку порівняно із іншими окремими величинами, що впливають на виробництво, реалізацію і взагалі на фінансово-господарську діяльність підприємства.
Базилінська О. Я. [17]	показують, скільки одиниць прибутку (балансового, чистого, операційного, оподаткованого тощо) підприємство генерує на одиницю реалізованої продукції, активів, власного капіталу тощо
Власова Н.О. Круглова О.А. Безгінова Л.І. [18]	якісний вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або ступінь використання наявних ресурсів у процесі виробництва і реалізації товарів (робіт, послуг).
Хмелевський О. В. [19, с.50-51].	стан підприємства, що вказує на його здатність здійснювати рентабельну діяльність, забезпечувати платоспроможність, генерувати прибуток, на основі чого забезпечувати стабільність зростання та майбутній інноваційно-інвестиційний розвиток
Юрчишена Л. В. [20].	індикатор, який характеризує ефективність фінансово-економічного механізму та прибутковість діяльності підприємства в умовах жорсткої ринкової конкуренції, а також світової економічної кризи.

Отже, прибутковість є відносним показником діяльності підприємства, який характеризує ефективність діяльності підприємства та визначається співвідношенням прибутку із витратами, ресурсами тощо.

Показник рентабельності показує, скільки копійок прибутку одержує підприємство при понесених витратах (вкладених активах, ресурсах) в його господарську діяльність в розмірі однієї гривні. Аналіз прибутковості проводять шляхом розрахунку відносних показників, які визначаються як відношення прибутку до активів, ресурсів, капіталу чи витрат підприємства.

Аналіз рентабельності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких основних показників (коефіцієнтів) [21]:

- рентабельність продукції (характеризує прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності);
- рентабельність продажів (показує, яку суму операційного прибутку одержує підприємство з кожної гривні проданої продукції);
- рентабельність активів (характеризує ефективність використання всіх активів підприємства);
- рентабельність власного капіталу (характеризує ефективність вкладення коштів до даного підприємства).

Крім того, в процесі оцінювання прибутковості діяльності досить важливо провести факторний аналіз рентабельності власного капіталу, активів.

Проведений критичний аналіз методик аналізу операцій з фінансовими результатами діяльності та операцій з формування та розподілу прибутку, що представлені у навчальній літературі за редакцією авторів В. Я. Позднякова [22], С. В. Дибаль [23], І. П. Житної, І. В. Тацій, П. Є. Житного [24], Г. І. Кіндрацької, М. С. Білик, А. Г. Загороднього [25], Є. В. Мниха [26], Ф. Ф. Бутинця, С. З. Мошенського, О. В. Олійник [27], В. О. Подольської, О. В. Яріш [28], Г. В. Савицької [29] свідчить, що елементами методики аналізу прибутку, яка визначена у навчальній літературі, є здійснення вертикального та горизонтального аналізу показників доходів, витрат та прибутку. Такий підхід можна вважати класичним і доступним для широкого кола користувачів (як внутрішніх, так і зовнішніх) за даними показників фінансової звітності. Проте за умов застосування такого підходу можливо дослідити лише зміни у структурі та динаміці фінансових результатів, доходів та витрат і не можна врахувати вплив фінансових результатів (прибутку) на рентабельність діяльності підприємства, фінансову стійкість.

У працях В. О. Подольської та О. В. Яріш, Г. В. Савицької наведено методики аналізу, які, крім здійснення горизонтального та вертикального

аналізу прибутку, передбачають здійснення аналізу рентабельності (прибутковості бізнесу). Це зумовлено тим, що показники рентабельності більш повно характеризують результати діяльності суб'єкта господарювання, тому що їхній розмір відображає співвідношення ефекту з вкладеним капіталом. Показники рентабельності застосовуються для оцінки ефективності діяльності підприємства.

У працях С. В. Дибаль, Є. В. Мниха окремим етапом аналізу виділяється факторний аналіз прибутку від реалізації продукції. Необхідність здійснення такого напряму аналізу зумовлено дослідженням впливу елементів, що формують показник прибутку від реалізації (виручка, собівартість) та відповідно прийняття рішень за наслідками аналізу (зменшення/збільшення ціни, коригування собівартості). Це пов'язано з тим, що обґрунтовані висновки про величину отриманого прибутку не можна зробити без дослідження факторів, що мають вплив на зміну показників.

Особливим є підхід В. Я. Позднякова [22], який аналіз величини прибутку пропонує проводити з урахуванням інформації про асортиментну політику та рівень відпускних цін. Це пов'язано з тим, що в сучасних умовах економіки пропозиції на прибуток можна впливати за допомогою асортиментної політики, крім того, як свідчить світовий досвід, якщо продукція швидко продається, ціну доцільно підвищувати. Проте аналіз прибутку за цією методикою є доступним лише вузькому колу користувачів інформації бухгалтерського обліку, що в умовах асиметрії інформації є негативним явищем для зовнішніх користувачів, зокрема інвесторів. Для зовнішніх користувачів на відміну від внутрішніх необхідна інформація більше загального характеру про показники діяльності підприємства, про вплив показників прибутковості на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства.

Найбільш повно методику аналізу представлено у навчальній літературі за редакцією А. Г. Загороднього, проф. Ф. Ф. Бутинця. Саме у вищеперелічених джерелах найбільш повно представлено методику аналізу

прибутку, що враховує для дослідження всі аспекти діяльності підприємства та вплив прибутку на її показники. Зокрема, методика, запропонована авторами за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця [27], передбачає здійснення аналізу прибутку не лише шляхом проведення вертикального та горизонтального аналізу за даними фінансової звітності, але і здійснення оцінки взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток», розрахунок резервів збільшення прибутку (за даними бухгалтерського обліку та внутрішньої звітності), а також передбачає здійснення окремим етапом аналізу розподілу та використання чистого прибутку, що полягає у проведенні горизонтального аналізу напрямів його розподілу.

Для проведення аналізу прибутку за поданими у навчальній літературі методиками необхідними є не лише фінансова звітність, що підлягає оприлюдненню, але і наявність різноманітних джерел інформації, що належить до внутрішніх джерел (зокрема внутрішня звітність). У такому випадку виникають перешкоди для проведення економічного аналізу зовнішніми суб'єктами у зв'язку з інформаційною обмеженістю фінансової звітності, а також відсутністю інформації із внутрішньофірмових документів (для аналізу взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток»). Тому в умовах існування інформаційної асиметрії існування затвердженої методики аналізу фінансових результатів (прибутку), який має здійснюватися на основі даних фінансової звітності та внутрішньої звітності, може призвести до неправильного трактування інформації, що отримана за результатами аналізу, а також її недостатності для прийняття управлінських рішень відносно суб'єкта господарювання для зовнішніх суб'єктів.

Крім того, методика аналізу прибутку, наведена у підручнику С. З. Мошенського та О. В. Олійник передбачає необхідність здійснення аналізу його якості, який ґрунтується не лише на розробці прогнозів щодо можливості суб'єкта господарювання отримувати прибуток, але і можливості нарощувати темпи його зростання. Вивчення якості прибутку здійснюється за багатьма критеріями, головними з яких є: достовірність, реальність

звітності, частота зміни облікової політики та її вплив на формування фінансових результатів, діловий імідж підприємства [27, с. 523].

На підставі проведеного дослідження методичного забезпечення аналізу прибутку, що розглядається в навчальній літературі, слід звернути увагу на неврахування у запропонованих методиках напрямів аналізу прибутку, що дозволяє визначити вплив його показників на фінансову стійкість підприємства, а також з урахуванням того, що прибуток є основним внутрішнім джерелом фінансування, недостатньо дослідженим є грошове забезпечення прибутку.

Узагальнені підходи до аналізу прибутковості та рентабельності підприємства представлені в таблиці 1.5.

Таблиця 1.5

Основні підходи до аналізу прибутковості та рентабельності
підприємства

№ з/п	Автор	Виділений напрям аналізу фінансових результатів
1	2	3
1	М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмер- жицька [30, с. 427–478]	1. Вертикальний і горизонтальний аналіз фінансових результатів підприємства; 2. Факторний аналіз прибутку; 3. Аналіз показників рентабельності; 4. Факторний аналіз показників рентабельності; 5. Система «директ-кост» як теоретична база аналізу витрат та оптимізації прибутку; 6. Аналіз резервів збільшення прибутку.
2	Ю. С. Цал-Цалко [31, с. 447–476]	1. Аналіз формування фінансових результатів; 2. Аналіз впливу факторів на фінансові результати; 3. Аналіз розподілу чистого прибутку.
3	Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна [32, с. 78–89]	1. Оцінка динаміки й структури показників прибутку; 2. Факторний аналіз прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг); 3. Аналіз фінансових результатів від іншої реалізації фінансових укладень і позареалізаційної діяльності; 4. Оцінка динаміки показників рентабельності.
4	Б. М. Литвин, М. В. Стельмах [33, с. 37–80]	1. Оцінка динаміки й складу фінансових результатів; 2. Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності; 3. Аналіз взаємозв'язку витрат, обсягу виробництва та прибутку; 4. Аналіз рентабельності підприємства.

Продовження табл. 1.5

1	2	3
5	Є. В. Мних [34, с. 258–278, 334–340]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Оцінка рівня й динаміка показників прибутку операційної діяльності; 2. Факторний аналіз прибутку (збитку) операційної діяльності; 3. Аналіз використання прибутку; 4. Аналіз дивідендної політики; 5. Аналіз рентабельності; 6. Аналіз й оцінка виробничого та фінансового левериджу; 7. Аналіз доходів, витрат і фінансових результатів інвестиційної діяльності; 8. Аналіз доходів, витрат і фінансових результатів фінансової діяльності.
6	Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц [35, с. 216–245]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз складу, рівня, динаміки та структури фінансових результатів; 2. Аналіз прибутку від реалізації продукції; 3. Аналіз рівня беззбитковості; 4. Аналіз рентабельності; 5. Аналіз виробничого та фінансового левериджу; 6. Оцінка резервів зростання прибутку й рентабельності від реалізації продукції.
7	К. В. Ізмайлова [36, с. 24–40]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз складу, рівня, динаміки й структури фінансових результатів; 2. Факторний аналіз прибутку від операційної діяльності; 3. Аналіз взаємозв'язку обсягів виробництва, собівартості та прибутку.
8	Т. Д. Косова, І. В. Сіменко [37, с. 182–200]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз валового прибутку підприємства; 2. Аналіз беззбитковості підприємства; 3. Аналіз фінансових результатів операційної діяльності; 4. Аналіз фінансових результатів від іншої діяльності підприємства.
9	П. Я. Попович [38]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Аналіз фінансових результатів: <ol style="list-style-type: none"> 1.1. Загальне оцінювання динаміки показників прибутку, 1.2. Факторний аналіз прибутку від реалізації продукції (товарів, послуг); 2. Аналіз впливу інфляції на фінансові результати; 3. Аналіз розподілу прибутку; 4. Аналіз використання підприємствами чистого прибутку.
10	З. М. Мочаліна , О. В. Поспелов [39]	<ol style="list-style-type: none"> 1. Структурно-динамічний аналіз фінансових результатів, у тому числі доходів та витрат; 2. Факторний аналіз фінансових результатів; 3. Коефіцієнтний аналіз фінансових результатів;

Провівши аналіз навчально-методичної літератури, у частині питання аналітичної оцінки фінансових результатів виявили, що зазвичай учені аналіз цього об'єкта дослідження здійснюють за такими напрямками:

- оцінка рівня, динаміки й структури фінансових результатів та

показників, що їх формують, тобто доходів і витрат;

- аналіз фінансового результату від операційної діяльності як основної діяльності підприємства;
- визначення впливу основних факторів на формування фінансового результату суб'єкта господарювання;
- аналіз показників рентабельності.

За результатами дослідження методики аналізу прибутку, визначеної у навчальній літературі та наукових статтях встановлено відсутність комплексної методики економічного аналізу фінансових результатів та прибутку, за результатами застосування якої користувачі отримували повну інформацію для прийняття управлінських рішень. Важливість розробки комплексної методики аналізу операцій з формування та розподілу прибутку визначається також тим, що умови економічних відносин пов'язані з постійних пошуком шляхів подолання наслідків кризових явищ та недопущення їх у майбутньому, а також трансформацією сутності та значення прибутку в економіці, яка б ґрунтувалася на концепції грошового забезпечення прибутку для ефективної реалізації його ролі як джерела внутрішнього фінансування.

Враховуючи вищенаведене, комплексну методику аналізу операцій з формування та розподілу прибутку доцільно представити в наступній послідовності етапів (рис. 1.5) [40].

Зазначена методика містить у своєму складі кількісні показники аналізу, а також показники оцінки якості прибутку. Вона поєднує елементи традиційної методики аналізу відповідних операцій, методики аналізу фінансової стійкості та містить нові напрями аналізу (аналіз грошового забезпечення прибутку та грошового забезпечення фондів, що створені за рахунок прибутку).

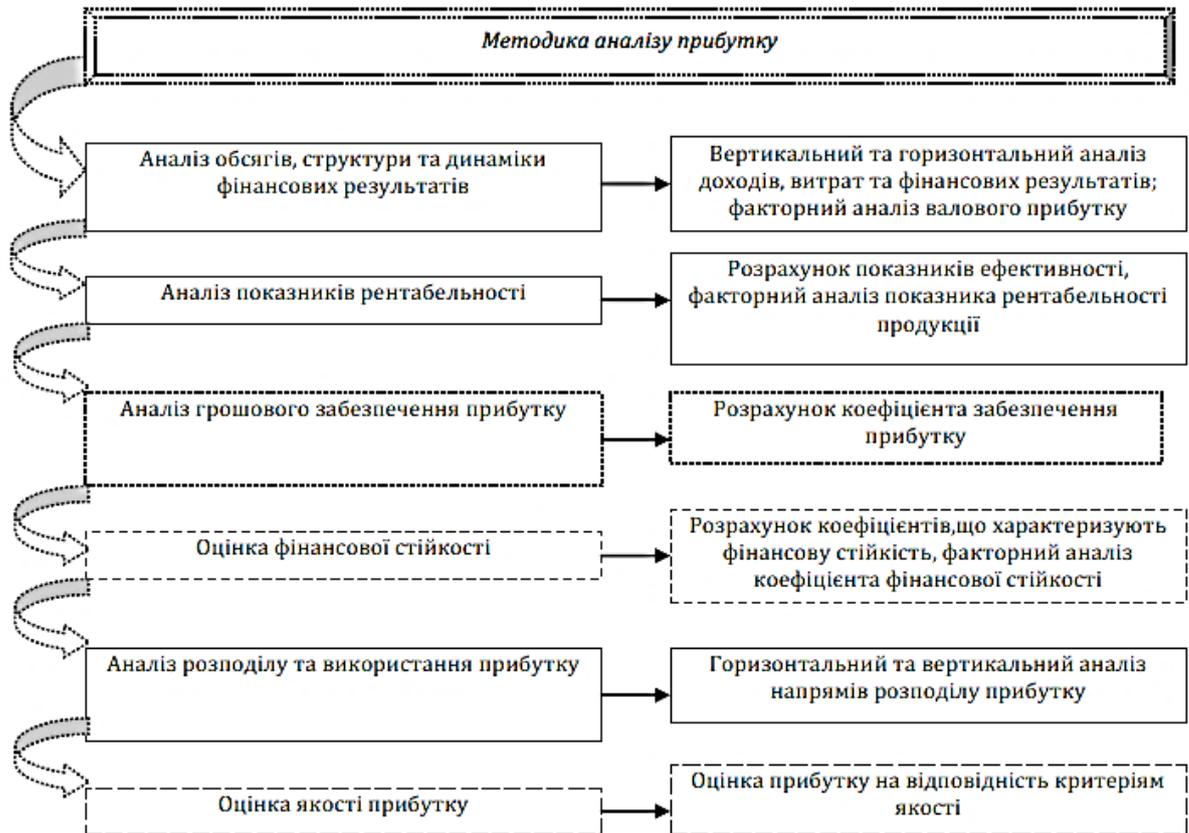

Рис. 1.5. Методика аналізу прибутку за етапами його здійснення

Здійснення аналізу операцій з формування та розподілу останнього на підставі кількісних показників та критеріїв оцінки якості прибутку дозволить на підставі отриманих результатів здійснювати оперативне управління, спрямоване на удосконалення стратегії діяльності підприємства та зростання ринкової вартості підприємства (вартості його активів, ринкової ціни акцій, прибутку на акцію тощо).

Отже, прибуток підприємства – це позитивний фінансовий результат підприємства, який досягається за умови перевищення сум одержаних ним доходів над сумами, здійснених за такий же звітний період, витрат. Прибуток є економічною категорією, яку можна визначити тільки розрахунковим методом, тобто ця економічна категорія розглядається в площині категорій, пов’язаних з нематеріальними сегментами діяльності підприємства.

Прибуток підприємства виконує такі функції: функція оцінки самостійної діяльності підприємства, функція розподілу, функція економічного стимулювання підприємства та робітників, функція захисту, функція оцінки вартості підприємства.

За основу розробки класифікації прибутку при проведенні досліджень науковці беруть законодавство країни, а також вже існуючі розробки науковців. У процесі аналізу вивчаються: динаміка, виконання плану прибутку від операційної діяльності і визначаються чинники, що впливають на зміну його суми. На формування прибутку підприємства на сьогодні впливає низка зовнішніх та внутрішніх факторів, серед яких значну увагу слід приділити витратам виробництва та собівартості продукції та пошуку шляхів їх зниження.

Дослідивши методики аналізу фінансових результатів діяльності підприємств, можна стверджувати, що кожен науковець має своє бачення та обґрунтування послідовності здійснення аналітичної оцінки об'єкта дослідження.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТОВ «АГРОФІРМА ІМ. ДОВЖЕНКА»

2.1. Загальна характеристика фінансово-економічної діяльності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка»

Сучасна ринкова економіка характеризується великою кількістю підприємств різноманітних форм і напрямів діяльності. В Україні вагому частку займають підприємства, зайняті у сільськогосподарській галузі, які мають значний вплив на економічний розвиток нашої держави. Види діяльності, в яких можуть бути задіяні сільськогосподарські підприємства, є різноманітними. Виділяють дві великі групи: тваринництво та рослинництво.

Тваринництво включає в себе такі підвиди: скотарство, свинарство, птахівництво, конярство, вівчарство, звірівництво та інші. Рослинництво характеризується такими напрямками: рільництво, овочівництво, садівництво, виноградарство та інші.

В Україні у галузі тваринництва значну частину займає скотарство. Проте в Україні в 2020 р. спостерігається скорочення великої рогатої худоби, в тому числі корів (рис. 2.1)

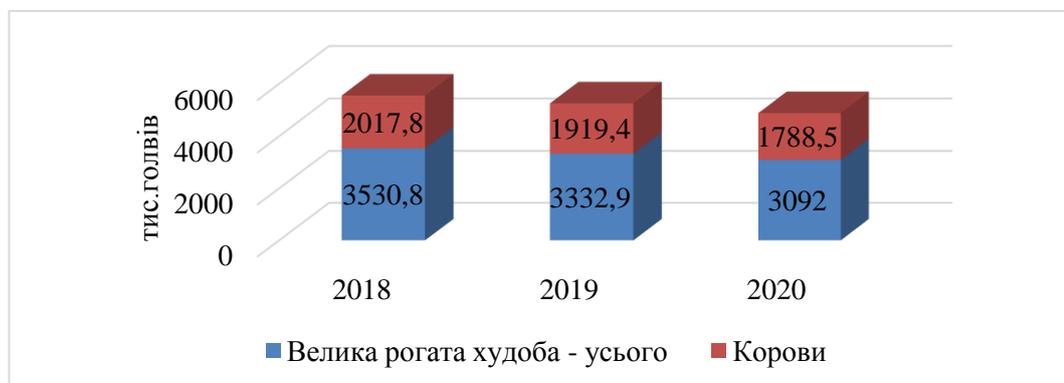

Рис. 2.1. Динаміка кількості сільськогосподарських тварин (скотарство) в Україні за 2018 – 2020 рр.

*Складено автором на основі [1]

АСТАРТА – вертикально-інтегрований агропромисловий холдинг, який з 1993 року працює у сфері цукрового та сільськогосподарського виробництва, зарекомендувавши себе як стабільна, прозора компанія, надійний партнер та постачальник. Основна діяльність Агропромхолдингу полягає у вирощуванні буряку, зернових і олійних культур, виробництві високоякісного цукру та супутньої продукції (меяса та сухий гранульований жом), а також молока і м'яса. Товариство з обмеженою відповідальністю «Агрофірма ім. Довженка» є структурною одиницею агропромхолдингу «Астарта-Київ», до складу увійшло 2009 року. Нині у обробітку агрофірми майже 45 тисяч гектарів орних земель у Гадяцькому, Диканському, Зіньківському і Шишацькому районах Полтавщини. Агрофірма ім. Довженка є прямим роботодавцем майже для трьох тисяч працівників. В складі колективу 222 працівники мають вищу освіту, 152 механізатори, 101 водій та 72 майстрів машинного доїння корів є спеціалістами 1-го класу, третина працівників – молоді люди віком до 30 років.

У складі агрофірми ім. Довженка працює 10 виробничих підрозділів, а саме : ВП «Агро-Маяк» (директор Олексій Коростиленко), ВП «Балясне» (директор Володимир Шаповал), ВП «Гоголеве» (директор Анатолій Легейда), ВП «Золота гора» (директор Юрій Лубенець), ВП «Орданівка» (директор Віктор Юрченко), ВП ім. Шевченка (директор Петро Хоменко), ВП «Шишацька» (директор Микола Васильченко), ВП «Яреськи» (директор Віктор Микитченко), ВП «Яреськівський цукровий завод» (директор Валерій Соколенко), ВП «Шишацький комбікормовий завод» (директор Володимир Соляник).

Агрофірма ім. Довженка успішно розвиває рослинницьку галузь. Стратегічними культурами в агрофірмі є цукровий буряк і соя, та окрім них вирощує озиму пшеницю, ячмінь, кукурудзу, соняшник.

Одним із пріоритетних напрямків роботи Товариства є галузь тваринництва, зокрема молочне скотарство. Реконструюються ферми, встановлюється сучасне обладнання, створюються відповідні побутові умови

для персоналу, підвищується продуктивність тварин та покращується якість молока. Загалом, у агрофірмі ім. Довженка утримується більше 13 тисяч голів великої рогатої худоби, з них майже 7 тисяч дійних корів. Молоко, яке реалізує агрофірма, йде «екстра» та вищим гатунком.

У 2019 році ТОВ Агрофірма ім. Довженка презентувала стратегію підприємства до 2020 року. Товариство розпочало унікальний для України проект - будівництво Feed-центру або кормового центру. Агрофірма працює над будівництвом елеватора для зберігання та первинної переробки зернових та олійних культур.

Агрофірма збільшила свій земельний банк майже на 3 тис.га. Поголов'я агрофірми зросло на 2% і складає майже 14 тис. голів ВРХ. Виробництво молока за 10 місяців 2019 року склало 43 тис. тонн, що на 2 тис. тон більше, ніж за цей же період 2018 року. Виробництво зернових та олійних культур зростає на 28 тис. тонн, що на 20% більше ніж у 2018 році. Нараховано заробітної плати працівникам агрофірми більше 112 млн. грн., що в порівнянні з даним періодом 2018 року на 20% більше. За 10 місяців цього року у державний бюджет підприємство сплатило 27 млн. 030 тис. 001грн., у місцеві бюджети – 71 млн. 671 тис. 669грн. Реалізовано продукції на суму 1,5 млрд. грн., у тому числі продукції рослинництва – 274 млн. грн., тваринництва – 323 млн. грн., цукрового заводу - 900 млн. грн. Обсяг реалізації продукції в порівнянні з 2018 роком збільшився на 10%.

Згідно програми соціально-економічного партнерства на розвиток селищної та сільських рад, де господарює ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» виділено майже 4 млн. грн. Ці кошти використані на підтримку закладів медицини, освіти, культури та благоустрій сіл.

Більше 100 млн. грн. інвестовано у розвиток ТОВ "Агрофірма ім. Довженка" агропромхолдингом "Астарта-Київ".

Агропромхолдинг «Астарта-Київ» у 2019 розпочав комплексну реорганізацію системи управління молочними фермами з метою підвищення ефективності та прибутковості виробництва.

В основі нової системи управління тваринництвом в АСТАРТІ – чотири інфраструктурні проекти, розроблені менеджментом компанії:

- будівництво кормоцентру – це дозволяє виготовляти однаково якісні кормосуміші для ВРХ, контролюючи процес з єдиного центру;

- створення всередині компанії структури Зооветсервісу – це мобільні бригади фахівців, які за графіком забезпечують обслуговування декількох ферм. При цьому стан здоров'я кожної тварини, виконані і заплановані процедури відображаються у відповідному ПЗ (Dairy Comp 305). На одного такого фахівця в середньому припадає 1 тис. голів;

- зміна організаційної структури ферми та посадових обов'язків ключових працівників;

- впровадження нової системи мотивації персоналу, де кожна ферма формує фонд оплати праці, виходячи з якості і кількості виробленої продукції. Цей фонд щомісячно розподіляється між працівниками ферми відповідно до наперед визначених коефіцієнтів посади.

У світлі економічного спаду в Україні та звуження ринку молочної продукції, галузь тваринництва переживає не найкращі часи: загальнонаціональна тенденція скорочення поголів'я ВРХ та виробництва молока продовжується. Однак за сучасної структури організації обслуговування ферм тваринництво здатне бути прибутковим бізнесом та залучати нові інвестиції й висококваліфіковані кадри.

Фінансовий стан підприємства в значній ступені залежить від доцільності та правильності вкладення фінансових ресурсів в активи. В процесі функціонування підприємства величина активів і їх структура постійно змінюються. Характеристику про якісні зміни в структурі майна та його джерел можна отримати за допомогою вертикального та горизонтального аналізу звітності.

Вертикальний аналіз показує структуру майна підприємства та його джерел. Як правило, показники структури розраховуються у відсотках до валюти балансу. Відносні показники певною мірою згладжують негативний

вплив інфляційних процесів, які суттєво утруднюють співставлення абсолютних показників в динаміці.

Горизонтальний аналіз звітності складається в побудові однієї чи декількох аналітичних таблиць, в яких абсолютні показники доповнюються відносними темпами зростання (зниження).

В умовах інфляції цінність результатів горизонтального аналізу знижується.

На практиці нерідко об'єднують горизонтальний і вертикальний аналіз, тобто будують аналітичні таблиці, які характеризують як структуру майна підприємства та їх джерел, так і динаміку окремих його показників.

На цій стадії аналізу формується уявлення про діяльність підприємства, виявляються зміни в складі його майна і джерелах, встановлюються взаємозв'язки різних показників. З цією метою визначають співвідношення окремих статей активу і пасиву балансу, їх питома вага в загальному підсумку (валюти) балансу, розраховують суми відхилень в структурі основних статей балансу в порівнянні з минулим періодом.

Загальна сума змін валюти балансу розбивається на складові, що дозволяє зробити попередні висновки про характер руху в складі активів, джерелах їх формування та взаємообумовленості. Так, в процесі аналізу змін в складі довгострокових (необоротних) і поточних (оборотних) засобів розглядається во взаємозв'язку із змінами в зобов'язаннях підприємства.

Структура вартості майна дає загальну уяву про фінансовий стан підприємства. Вона показує частку кожного елемента в активах і співвідношення позикових і власних коштів підприємства в пасивах. В структурі вартості майна відображається специфіка діяльності кожного підприємства. Слід пам'ятати, що не можна порівнювати структуру підприємств різних галузей господарства. Але аналіз її динаміки впродовж якогось періоду на конкретному підприємстві необхідний.

Однак, сама по собі структура вартості майна не визначає фінансовий стан підприємства. Структура майна підприємства, її динаміка не дає

відповідь на питання, наскільки вигідно для інвестора вкладення коштів в дане підприємство, а лише оцінює стан активів і наявність коштів для погашення зобов'язань.

Кожне підприємство, враховуючи характер основних господарських операцій та особливості діяльності, вирішує питання про доцільність поділу активів на оборотні та необоротні. Однак, згідно з Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку цей поділ є обов'язковим.

До структури майна (активів) підприємства належать три складові:

- необоротні активи;
- оборотні активи;
- витрати майбутніх періодів.

Найбільш загальну структуру активів характеризує коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів.

Значення даного показника в значній ступені обумовлено галузевими особливостями кругообігу засобів підприємства. В ході внутрішнього аналізу структури активів слід виявити причини різкої зміни коефіцієнта (коли це має місце) за звітний період.

Аналіз динаміки складу і структури майна дає можливість встановити розмір абсолютного та відносного приросту чи зменшення всього майна підприємства і окремих його видів. Приріст (зменшення) активу свідчить про розширення (звуження) діяльності підприємства.

Агрегований баланс ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки представлено в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Агрегований баланс ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки

Актив	2017рік		2018рік		Відхилення (+,-) в		Темп зрос- тання, %	2018рік		2019рік		Відхилення (+,-) в		Темп зрос- тання, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомі й вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Необоротні активи (1095)	283200	20,2	312476	18,1	29276	-2,1	89,6	312476	18,1	403812	20,6	91336	2,5	113,8
1.1. Основні засоби і нематеріальні активи (1000+...+1020)	710129	50,7	811741	47,1	101612	-3,6	107,6	811741	47,1	1020788	52,1	209047	5	110,6
1.2. Довгострокові фінансові інвестиції (1030+1035)	762	0,05	60	0,00	-702	-0,05	0,00	60	0,00	60	0,00	0,00	0,00	0,00
2. Оборотні активи (1195)	1117340	79,7	1407468	81,8	290128	2,1	102,6	1407468	81,8	1554713	79,3	147245	-2,5	96,9
2.1. Запаси (1100+1110)	614583	43,8	659102	38,2	44519	5,6	87,2	659102	38,2	894743	45,6	235641	7,4	119,3
2.2. Дебіторська заборгованість (1120+1125+...+1155)	480644	34,3	596685	34,6	116041	0,3	104,9	596685	34,6	649211	33,14	52526	1,46	95,7
2.3. Грошові кошти та їх еквіваленти (1160+1165)	3225	0,23	44756	2,6	41531	2,37	1130,4	44756	2,6	167	0,00	-44589	-2,6	0,00
2.4. Витрати майбутніх періодів (1170)	250	0,01	366	0,02	116	0,01	200	366	0,02	9358	0,4	8992	0,38	200
2.5. Інші оборотні активи (1180+1190)	18638	1,3	106559	6,1	87921	4,8	469,2	106559	6,1	1234	0,06	-105325	-6,4	98,3
3. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття (1200)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Всього майна (1300)	1400540	100,00	1719944	100,00	319404	0,00	100,00	1719944	100,00	1958525	82,45	238581	0,0	100,00

Пасив	2017рік		2018рік		Відхилення (+,-) в		Темп зрос- тання, %	2018рік		2019рік		Відхилення (+,-) в		Темп зрос- тання, %
	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома Вага, %	сумі, тис. грн.	питомій вазі, %		Сума, тис. грн.	Питома вага, %	Сума, тис. грн.	Питома вага, %	сумі, тис. грн.	питомі й вазі, %	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1. Власний капітал (1495)	1131139	80,7	1285958	74,7	154819	-6	92,5	1285958	74,7	1519438	91,50	233480	16,8	122,4
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення (1595)	6196	0,44	7837	0,45	1641	0,01	102,2	7837	0,45	208444	0,00	200607	-0,45	0,00
3. Поточні зобов'язання і забезпечення (1695)	263205	18,7	426149	24,7	162944	6	132,0	426149	24,7	230643	8,50	-195506	-16,2	34,4
3.1. Короткострокові кредити банків (1600)	201771	14,4	221648	12,8	19877	-1,6	88,8	221648	12,8	104119	0,00	-117529	-12,8	0,00
3.2. Кредиторська заборгованість (1605+...+1650)	35785	2,5	152729	8,8	116944	6,3	352	152729	8,8	52428	24,85	-100301	16,05	282,3
3.3. Інші поточні зобов'язання (1660+...+1690)	25649	1,8	51604	3,0	25955	1,2	166,6	51604	3,0	74096	14,75	22492	11,75	491,6
4. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття (1700)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
5. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду (1800)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Всього капіталу (1900)	1400540	100,00	1719944	100,00	319404	100,00	0,00	1719944	100,00	1958525	100,00	238581	100,00	100,00

За результатами проведених розрахунків можна зробити наступні висновки.

Загальний підсумок балансу в 2017 році в порівнянні з 2019 збільшився на 557985 тис.грн.. Аналізуючи актив балансу у 2019 році у порівнянні з 2018 роком оборотні активи збільшились на 147245 тис.грн., де темп росту становив 96,9 %. Також бачимо, що відбувається збільшення необоротних активів на 91336 тис. грн. або 113,8%. На приріст активів більшою мірою вплинуло збільшення обсягу необоротних активів за рахунок основних засобів (+209047). Це означає, що відбуваються економічне зростання і підвищення активності на ринку. На рисунку 2.2 представлена динаміка майна підприємства.

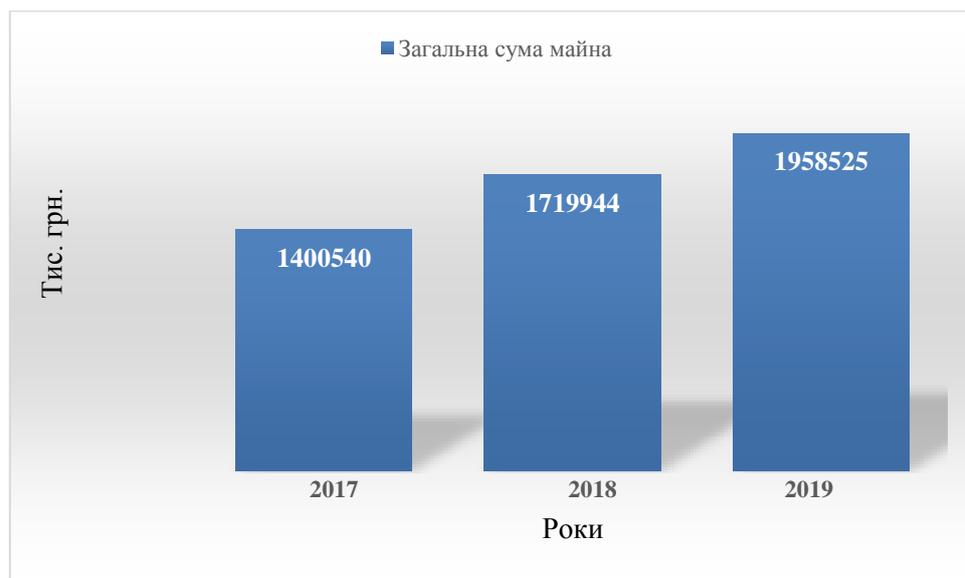

Рис. 2.2. Динаміка майна ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» за 2017 -2019 роки

Довгострокові фінансові інвестиції з 2017 до 2019 року зменшились на 702 тис. грн. Збільшення оборотних активів відбулося за рахунок збільшення запасів на 280160 тис. грн., що свідчить про розширення масштабів діяльності підприємства. Також відбулося значне збільшення витрат майбутніх періодів. У 2017 року вони становили 250 грн, у 2018 – 366 тис. грн., а у 2019 році – 9358 тис. грн.. Збільшення з 2018 по 2019 відбулося на 8992 тис. грн. або на

200%. Дебіторська заборгованість у 2017 становила 480644, у 2018 – 596685 тис.грн, а у 2019 році вона збільшилась до 649211 тис.грн.. Збільшення дебіторської заборгованості, як правило є негативним явищем, бо погіршує фінансовий стан підприємства. Частина оборотних активів підприємства тимчасово вилучається з обігу, ними користується інше підприємство. Загалом майно збільшується з 2018 по 2019 на 238581 тис. грн., це свідчить про позитивну зміну балансу.

Динаміка оборотних та необоротних активів підприємства представлена на рисунку 2.3.

Рис 2.3. Динаміка оборотних і необоротних активів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки

Аналізуючи пасив балансу доцільно відмітити збільшення частка власного капіталу. У 2017 власний капітал становить 1131139 тис.грн., у 2018 – 1285958 тис. грн., а 2019 – 1519438 тис. грн., це свідчить також про зростання рівня фінансової незалежності підприємства і підвищення його резервного позикового потенціалу, тобто здатності підприємства залучати позикові кошти на вигідніших умовах.

Спостерігається зменшення кредиторської заборгованості за 2018 рік із 152729 тис. грн. до 52428 тис. грн., що є позитивним явищем. Розгляд складу кредиторської заборгованості показує, що це зменшення відбулося за

рахунок зменшення за розрахунки з бюджетом, а також за рахунок ліквідації заборгованості за одержаними авансами, що свідчить про покращення фінансового стану підприємства.

Також значно зросли інші поточні зобов'язання у 2019 році на 22492 тис. грн. або на 491,6%. Такі зміни можна назвати негативними.

Динаміка джерел формування майна підприємства представлена на рисунку 2.4

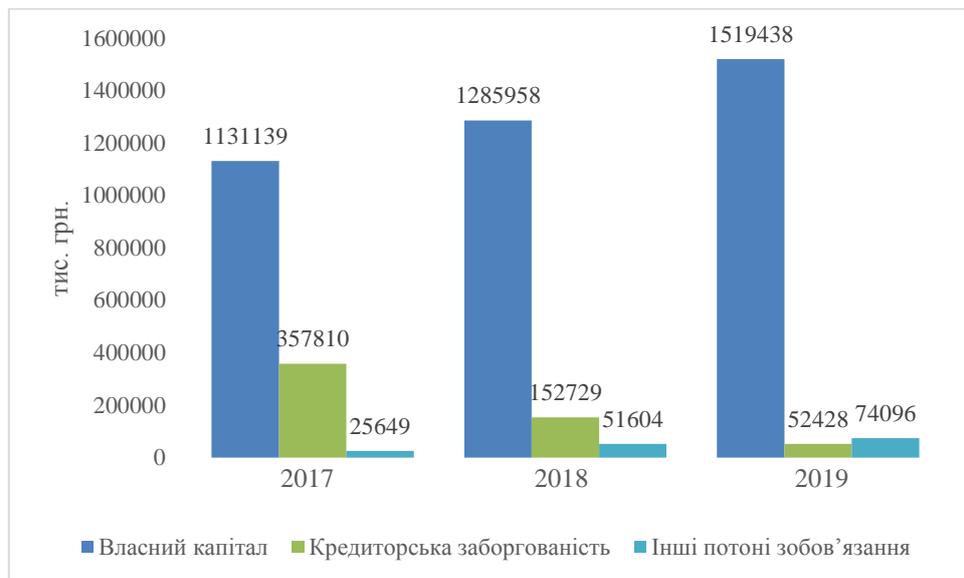

Рис. 2.4. Динаміка структури джерел формування майна ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки

Таким чином, можна зробити висновок про загальну позитивну тенденцію в динаміці майна досліджуваного товариства.

Загалом можна зазначити, що досліджуване підприємство веде свою господарську діяльність ефективно, фінансовий стан ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» є на достатньому рівні.

2.2. Оцінка рівня та динаміки показників прибутку підприємства

Аналіз загальної суми прибутку підприємства здійснюють за таким алгоритмом: спочатку розраховують темп зростання прибутку за звітний рік порівняно з минулим роком, а потім цей показник – з даними плану (прогнозу) прибутку за звітний період. Такий аналіз доповнюють вивченням складових частин загальної суми прибутку, напрямів розвитку їх у звітному періоді, аналізом структури прибутку за звітний період.

Досконале вивчення та аналіз загальної суми прибутку на підприємстві здійснюють при використанні моделі економічного аналізу, яка оснований на даних фінансової звітності і будується у формі таблиці.

За даними моделі аналізу загальної суми прибутку можуть бути три варіанти аналітичних висновків:

- I. Загальна оцінка виконання плану прибутку;
- II. Зміна окремих складових частин прибутку і вплив цієї зміни на загальну суму прибутку;
- III. Зміна темпів зростання загальної суми прибутку через вплив окремих складових частин.

За першого варіанта аналітичного висновку результати можуть бути такими:

- план за загальною сумою прибутку виконано;
- план за загальною сумою прибутку перевиконано;
- план за загальною сумою прибутку не виконано.

За другого варіанта аналітичного висновку:

- зміна окремих складових частин прибутку збільшує його загальну суму прибутку;
- зміна окремих частин прибутку зменшує його загальну суму прибутку.

За третього варіанта аналітичного висновку:

- темп зростання загальної суми прибутку порівняно з минулим роком збільшується;

– темп зростання загальної суми прибутку порівняно з минулим роком зменшується.

Аналіз фінансових результатів здійснюється на основі даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати».

У процесі аналізу фінансових результатів необхідно:

- 1) проаналізувати рівень і динаміку фінансових результатів;
- 2) оцінити темпи зростання прибутку в цілому та окремих його складових;
- 3) виявити чинники, що впливають на зміни прибутку, та визначити рівень їх впливу;
- 4) оцінити рівень рентабельності підприємства;
- 5) виявити резерви збільшення прибутку;
- 6) проаналізувати розподіл прибутку та оцінити його раціональність.

Таким чином, узагальнюючим фінансовим показником діяльності підприємства є його прибуток, який формується як фінансовий результат за всіма видами його діяльності: операційній, інвестиційній, фінансовій. Операції формування та розподілу прибутку підприємства відображаються у звіті про фінансові результати підприємства (форма №2).

Динаміку проведення операцій формування і розподілу прибутку підприємства проаналізуємо в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Аналіз формування та розподілу прибутку ТОВ «Агрофірма «Ім. Довженка» за 2017 -2019 роки, тис. грн.

№ з/п	Показник	Рядок Ф№2	Розрахунок	2017	2018	2019	Абс. відх. (6-5)	Абс. відх. (7-6)
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Чистий дохід від реалізації продукції	2000		1103343	1677002	1719834	573659	42832
2	Собівартість реалізованої продукції	2050		671947	1026037	995568	354090	-30469
3	Валовий прибуток	2090	(p1-p2)	431396	650965	724266	219569	73301
4	Інші операційні доходи	2120		166821	180363	222060	13542	41697
5	Сумарні операційні	(2000+2120)	(p1+p4)	1270164	1857365	1941894	587201	84529
6	Адміністративні витрати	2130		43285	53179	60511	9894	7332

Продовження табл. 2.2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
7	Витрати на збут	2150		48520	52714	56050	4194	3336
8	Інші операційні	2180		145682	517644	549943	371962	32299
9	Сумарні операційні витрати	(2050+2130+ +2150+2180)	(p2+p6+ +p7+p8)	909434	1649574	1661472	740140	11898
10	Прибуток від операційної	2190	(p5-p9)	360730	207791	280422	-152939	72631
11	Дохід від інвестиційної та	(2200+2220+ +2240)		601	17602	28781	17001	11179
12	Витрати від інвестиційної і	(2250+2255+ +2270)		18724	70574	75713	51850	5139
13	Прибуток від звичайної діяльності до	2290	(p10+p11- -p12)	342607	154819	233490	-187788	78671
14	Витрати з податку на прибуток	2300		-	-	-	-	-
15	Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	(p13-p14)	342607	154819	233490	-187788	78671
16	Інший сукупний дохід після оподаткування	2460		-	-	-	-	-
17	Сукупний дохід	2465	(p15+p16)	342607	154819	233490	-187788	78671

Як видно з таблиці, стрімкий ріст чистого доходу від реалізації продукції припадає на 2019 р., що пов'язано з реорганізацією підприємства та підвищенням його активності на ринку.

За період з 2017-2018 роки собівартість реалізованої продукції збільшилась на 354090 тис.грн. Звичайно, таке підвищення також викликане збільшенням собівартості сировини та інших ресурсів. Але вже в 2019 році собівартість знизилась на 30469 тис. грн..

Валовий прибуток в 2019 р. зріс в порівнянні з 2017 р. на 292870 тис. грн., хоча в порівнянні з 2018 р. прибуток в 2019 р. зріс на 73301 тис. грн.

Чистий прибуток підприємства збільшився порівняно з 2019 р. на 78671 тис.грн., а порівняно з 2018 роком зменшився на 187788 тис. грн.

Правомірно відмітити, що на формування чистого фінансового результату має вплив чистий дохід та валовий прибуток. Порівняння зазначених показників представлено на рисунку 2.4.

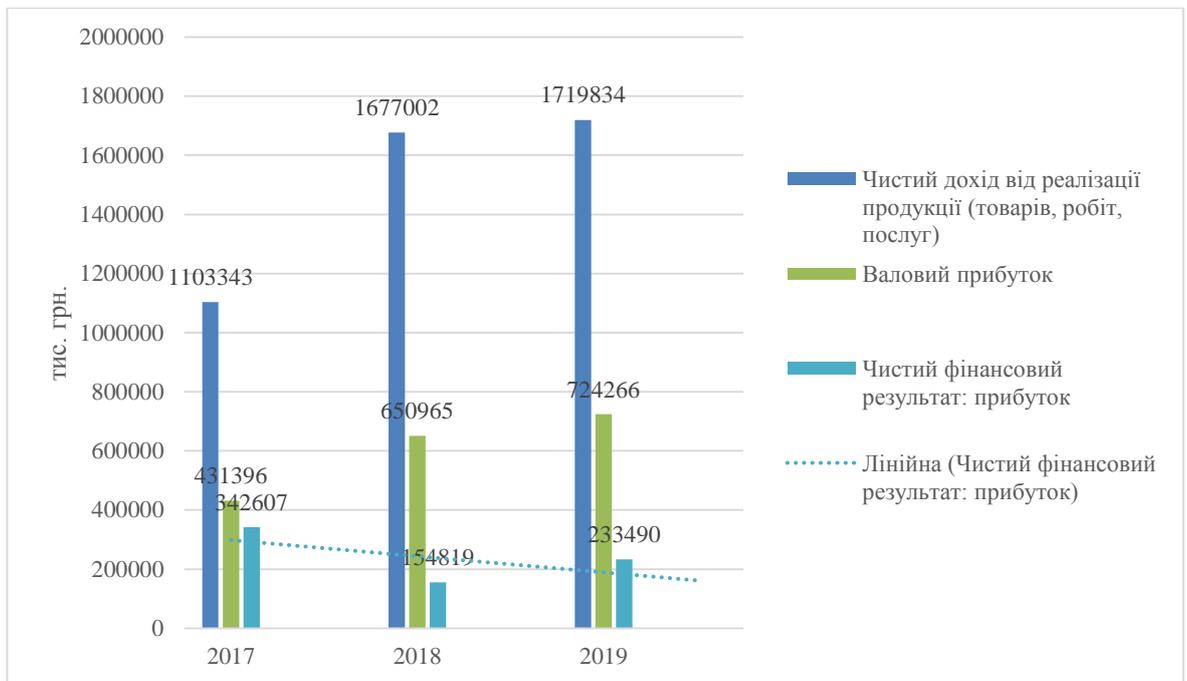

Рис. 2.5. Основні показники формування прибутку ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» за 2017 -2019 роки

Аналіз доходів та витрат підприємства має велике значення в системі загальної оцінки роботи суб'єкта господарювання. Це пов'язано з тим, що доходи та витрати мають безпосередній вплив на загальний фінансовий результат діяльності підприємства, який може мати як позитивний, так і негативний характер.

Значення аналізу доходів та витрат підприємства полягає в обґрунтуванні шляхів збільшення доходів та скорочення витрат підприємства.

На підприємстві використовуються такі показники доходів і витрат підприємства: доходи від реалізації продукції; доходи від інших операцій; доходи від надзвичайних операцій; адміністративні витрати; витрати на збут; фінансові витрати; витрати від участі в капіталі.

Величину фінансового результату діяльності підприємства безпосередньо визначає загальний обсяг доходів та витрат підприємства.

Аналіз доходів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки проведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Аналіз складу, структури та динаміки доходів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки

Показник	Рядок Ф№2	2017 рік		2018 рік		Відхилення в:		2018 рік		2019 рік		Відхилення в:	
		Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	сумі, тис. грн	питомій вазі, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	сумі, тис. грн	питомій вазі, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	2000	1103343	86,80	1677002	89,44	573659	2,64	1677002	89,44	1719834	87,27	42832	-2,17
Інші операційні доходи	2120												
Дохід від участі в капіталі	2200	166821	13,12	180363	9,62	13542	-3,50	180363	9,62	222060	11,27	41697	1,65
Інші фінансові доходи	2220	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші доходи	2240												
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	200	0,02	1555	0,08	1355	0,07	1555	0,08	751	0,04	-804	-0,04
Сукупний дохід	2465	401	0,03	16047	0,86	15646	0,82	16047	0,86	28030	1,42	11983	1,64

Зробивши аналіз динаміки доходів підприємства за 2017-2019 рр, можемо зробити висновки, що чистий дохід від реалізації у 2019 р збільшився на 42832 тис.грн.; інші операційні доходи в 2019 році склали 222060 тис.грн., що на 41700 тис.грн. більше ніж у 2017 році; сукупний дохід у 2019 році склав 233490 тис.грн., що на 78671 тис.грн менше ніж він склав у 2017 році.

Динаміку структури сукупних доходів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки представлено на рисунку 2.6.

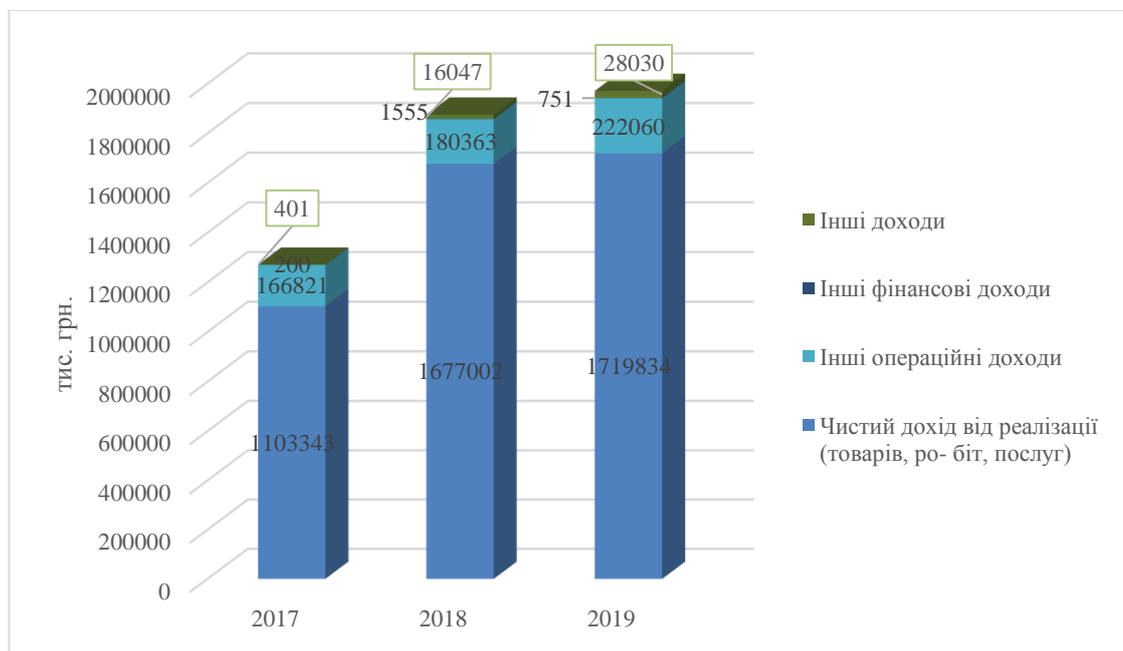

Рис. 2.6. Динаміка структури сукупних доходів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки

При аналізі фінансових результатів діяльності підприємства доцільним є аналіз формування його операційних витрат, які фактично формують собівартість виготовленої продукції підприємства, а також витрат від фінансової та інвестиційної діяльності підприємства (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Аналіз складу, структури та динаміки витрат ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки

Показник	Рядок Ф№2	2017 рік		2018 рік		Відхилення в:		2018 рік		2019 рік		Відхилення в:	
		Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	сумі, тис. грн	питомій вазі, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	Сума, тис. грн	Питома вага, %	сумі, тис. грн	питомій вазі, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	671947	72,40	1026037	59,66	354090	12,74	1026037	59,66	995568	57,30	-30469	2,36
Адміністративні витрати	2130	43285	4,66	53179	3,09	9894	-1,57	53179	3,09	60511	3,48	7332	0,39
Витрати на збут	2150	48520	5,22	52174	3,03	3654	-2,19	52174	3,03	56050	3,22	3876	0,19
Інші операційні витрати	2180	145682	15,69	517644	30,10	371962	14,41	517644	30,10	549343	31,62	31699	1,52
Фінансові витрати	2250	18095	1,94	56453	3,28	38358	1,34	56453	3,28	52426	3,01	-4027	-0,27
Витрати від участі в капіталі	2255	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Інші витрати	2270	629	0,06	14121	0,82	13492	0,76	14121	0,82	23287	1,34	9166	0,52
Витрати з податку на прибуток	2300	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього витрат		928158	100	1719608	100	791450	-	1719608		1737185	100	17577	100

За даними таблиці у структурі витрат ТОВ «Агрофірма ім.Довженка» переважа собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг) – 72,40 % у 2017 році, 2018 – 59,66%, 2019 – 57,30%; далі інші оперативні витрати – 15,69 % в 2017 році, 2018 – 30,10%, 2019 – 31,62%; витрати на збут в 2019 році становили 3,22 % і т. д.

Динаміка структури витрат ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 - 2019 роки представлена на рисунку 2.7.

Рис. 2.7. Динаміку структури сукупних витрат ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017 -2019 роки

Порівняно з 2017 роком збільшилися величини всіх видів витрат і відрахувань. Загалом структура витрат відображає спеціалізацію підприємства на відповідних видах діяльності. У цілому витрати і відрахування у 2019 році порівняно з 2017 збільшилися на 809027 тис. грн.

2.3. Факторний аналіз прибутку ТОВ «Агрофірма ім. Довженка»

Прибуток підприємства є основною рушійною силою ринкової економіки, джерелом власних фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення фінансово-господарської діяльності. Їх нестача спонукає до здійснення запозичень, що у кінцевому підсумку, у разі неефективної борогової політики, може призвести до фінансової кризи і банкрутства. Зростання прибутку підприємств, значною мірою, впливає на темпи економічного розвитку країни, окремих регіонів, збільшення суспільного багатства і підвищення життєвого рівня населення. Саме тому, проблема грамотного і ефективного управління прибутком підприємств є актуальним питанням для економіки України в сучасних умовах.

Прибуток – це дохід на вкладений капітал, який є винагородою підприємця за ризик, мотив його діяльності та який розраховують як різницю між сукупним доходом і сукупними витратами.

Прибуток формується як фінансовий результат за всіма видами діяльності: операційної, інвестиційної, фінансової. Операції формування та розподілу прибутку відображаються в звіті про фінансові результати підприємства (форма №2) [41].

Операційний прибуток – це прибуток від основної діяльності підприємства, тобто від виробництва і реалізації продукції, послуг, робіт. Прибуток від операційної діяльності визначається як алгебраїчна сума валового прибутку, іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат.

Прибуток від інвестиційної діяльності характеризує підсумковий фінансовий результат від операцій з придбання (спорудження, виготовлення) і продажу – основних фондів, нематеріальних активів і інших необоротних активів, а також короткострокових фінансових інвестицій, які не є еквівалентами коштів.

Прибуток від фінансової діяльності характеризує фінансовий результат операцій, які приводять до зміни розміру й складу власного капіталу й

позичок підприємства (залучення додаткового акціонерного або пайового капіталу, емісії облігацій і інших боргових цінних паперів, залучення кредиту в різних його формах, погашення зобов'язань з основного боргу тощо) [42].

Прийняття організаційно-технічних і господарсько-управлінських рішень потребує визначення факторів, що впливають на обсяг отриманого підприємством прибутку та їх кількісну оцінку. Для цього слід дослідити вплив на зміну валового прибутку у звітному році порівняно з базовим таких факторів, як зміна:

- цін на продукцію;
- обсягу виробництва;
- структури продукції;
- рівня та структури витрат.

Вихідні дані для факторного аналізу валового прибутку відобразимо у таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Вихідні дані для факторного аналізу прибутку тис. грн.

Рік	Чистий дохід виручка від реалізації продукції (ЧД)тис.грн	Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)(С)	Ціна одиниці продукції (Цоп)	Обсяг реалізації (О)	Витрати на 1 продукції (В)	Валовий прибуток
2016	705125	557587	28555	24,69	22583,51	147538
2017	1103343	671947	34759	31,74	21170,35	431396
2018	1677002	1026037	40321	41,59	24670,28	650965
2019	1719834	995568	48498	35,46	28075,80	724266

Факторний аналіз валового прибутку підприємства варто розпочати з розрахунку загальних змін у його валовому прибутку

$$\Delta \text{ВП} = \text{ВП}_1 - \text{ВП}_0 \quad (2.1)$$

$$\Delta \text{ВП}_{(2016-2017)} = 431396 - 147538 = 283858$$

$$\Delta \text{ВП}_{(2016-2018)} = 650965 - 147538 = 636227$$

$$\Delta \text{ВП}_{(2016-2019)} = 724266 - 147538 = 576728$$

1. Розрахунок впливу на прибуток зміни відпускних цін на реалізацію продукції здійснюється за формулою

$$\Delta \text{ВП1} = \text{ВП1} - \text{ВП1,0}$$

$$\Delta \text{ВП1}_{(2016-2017)} = 431396 - 189535,1 = 241860,9$$

$$\Delta \text{ВП1}_{(2016-2018)} = 650965 - 248353,82 = 402308,18$$

$$\Delta \text{ВП1}_{(2016-2019)} = 724266 - 211748,74 = 512517,26$$

2. Розрахунок впливу на прибуток змін в обсязі продукції під час оцінювання за базовою собівартістю має такий вигляд:

$$\Delta \text{ВП2} = \text{ВПО} * (\text{K1} - 1) \quad (2.3)$$

$$\text{де } \text{K1} = \frac{\text{C1,0}}{\text{C0}}$$

$$\text{K1}_{(2016-2017)} = \frac{716800,6}{147538} = 4,85$$

$$\text{K1}_{(2016-2018)} = \frac{939248,18}{147538} = 6,36$$

$$\text{K1}_{(2016-2019)} = \frac{800811,26}{147538} = 5,42$$

$$\Delta \text{ВП2}_{(2016-2017)} = 147538 * (4,85 - 1) = 568021,3$$

$$\Delta \text{ВП2}_{(2016-2018)} = 147538 * (6,36 - 1) = 790803,68$$

$$\Delta \text{ВП2}_{(2016-2019)} = 147538 * (5,42 - 1) = 652117,96$$

3. Розрахунок впливу на прибуток змін в обсязі продукції, що зумовлені змінами в структурі

$$\Delta \text{ВП3} = \text{ВПО} * (\text{K2} - \text{K1}) \quad (2.4)$$

$$\text{де } \text{K2} = \frac{\text{ЧД1,0}}{\text{ЧД0}}$$

$$\text{K2}_{(2016-2017)} = \frac{906335,7}{705125} = 1,28$$

$$K2_{(2016-2018)} = \frac{1187602}{705125} = 1,68$$

$$K2_{(2016-2019)} = \frac{1012560}{705125} = 1,43$$

$$\Delta ВПЗ_{(2016-2017)} = 147538 * (1,28 - 4,85) = - 526710,66$$

$$\Delta ВПЗ_{(2016-2018)} = 147538 * (1,68 - 6,36) = - 690477,84$$

$$\Delta ВПЗ_{(2016-2019)} = 147538 * (1,43 - 5,42) = - 588676,62$$

4. Розрахунок впливу на прибуток економії від зниження собівартості продукції

$$\Delta ВП4 = C1,0 - C1 \quad (2.5)$$

$$\Delta ВП4_{(2016-2017)} = 716800,6 - 671947 = 44853,6$$

$$\Delta ВП4_{(2016-2018)} = 939248,18 - 1026037 = -92788,82$$

$$\Delta ВП4_{(2016-2019)} = 800811,26 - 995568 = - 194756,74$$

5. Розрахунок впливу на прибуток зміни собівартості продукції за рахунок структурних зрушень в обсязі продукції

$$\Delta ВП5 = C0 * K2 - C1,0 \quad (2.6)$$

$$\Delta ВП5_{(2016-2017)} = 557587 * 1,28 - 716800,6 = - 3089,24$$

$$\Delta ВП5_{(2016-2018)} = 557587 * 1,68 - 939248,18 = -2502,02$$

$$\Delta ВП5_{(2016-2019)} = 557587 * 1,43 - 800811,26 = - 3461,85$$

Розрахунок загального впливу факторів на валовий прибуток (резерву зростання валового прибутку) здійснюється за формулою

$$\Delta ВП = ВП1 + ВП2 + ВП3 + ВП4 + ВП5 \quad (2.7)$$

$$\Delta ВП_{(2016-2017)} = 241860,9 + 568021,3 + (-526710,66) + 44853,6 + (-3089,24) = 324935,9$$

$$\Delta ВП_{(2016-2018)} = 402308,18 + 790803,68 + (-690477,84) + (-92788,82) + (-2502,02) = 407343,18$$

$$\Delta \text{ВП}_{(2016-2019)} = 512517,26 + 652117,96 + (-588676,62) + (-194756,74) + (-3461,85) = 377740,01$$

Узагальнення результатів факторного аналізу потрібно відобразити у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Результати факторного аналізу валового прибутку ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка», тис. грн.

Назва Фактора	Сума впливу 2017	Сума впливу 2018	Сума впливу 2019
Відхилення валового прибутку, всього у т.ч. за рахунок:	283858	636227	576728
1. Зміни цін на продукцію	241860,9	402308,18	512517,26
2. Зміна обсягу виробництва і реалізації	568021,3	790803,68	652117,96
3. Зміни структури продукції	- 526710,66	- 690477,84	- 588676,62
4. Зміни рівня витрат	44853,6	-92788,82	- 194756,74
5. Зміни структури витрат	- 3089,24	-2502,02	- 3461,85
Резерв зростання валового прибутку (1+2+3+4)	324935,9	407343,18	377740,01

Зробивши розрахунки факторного аналізу валового прибутку підприємства за 2013-2019 рр, можемо зробити такі висновки: відхилення валового прибутку збільшилось на 292870 тис.грн; зросла ціна на продукцію на 270656,36 тис.грн; обсяг виробництва та реалізації в 2018 році зріс, а в 2019 нову меншився і становить 652117,96 тис.грн.; погіршилась структура продукції на -61965,96 тис.грн.; структура витрат у 2019 році становить - 3461,85 на тис.грн.. Резерв зростання валового прибутку знизився на 52804,11 тис.грн.

При здійсненні факторного аналізу прибутку підприємства необхідним є виділення й вартісна оцінка факторів першого та другого рівнів.

Факторами першого рівня, які впливають на формування прибутку від звичайної діяльності до оподаткування, вважаються прибуток від операційної

діяльності, прибуток від фінансової діяльності, прибуток від іншої звичайної діяльності

Факторами другого рівня є доходи та витрати, що безпосередньо впливають на фактори першого рівня, тим самим вартісно деталізуючи її вплив.

Факторний аналіз прибутку від звичайної діяльності до оподаткування за факторами першого і другого рівнів ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017-2019 роки представлено у таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

Факторний аналіз прибутку від звичайної діяльності до оподаткування за факторами першого і другого рівнів

Показник	Рядок Ф2	2017 р.	2018 р.	2019р.	Абс.відх (2-1)	Абс.відх (3-2)
1. Фінансовий результат від операційної діяльності	р.2190(2195)	360730	207791	280422	-152939	72631
Прибутковий валовий	2090	431396	650965	724266	219569	73301
Інші операційні доходи	2105+...+2120	166821	180363	222060	13542	41694
Витрати адміністративні	2130	43285	53179	60511	9894	7332
Витрати на збут	2150	48520	52714	56050	4194	3336
Інші операційні витрати	2180	145682	517644	549343	371962	31700
2. Фінансовий результат від фінансової діяльності	р.2220+р.2200-р.2250-р.2255	-17895	-54898	-51675	-37003	3223
Доходи інші фінансові	2220	200	1555	751	1355	-804
Витрати фінансові	2250	18095	56453	52426	38358	-4027
Дохід від участі в капіталі	2200	0	0	0	0	0
Втрати від участі в капіталі	2255	0	0	0	0	0
3. Фінансовий результат від звичайної діяльності	р.2240-р.2270	-228	1926	4743	2154	2817
Доходи інші фінансові	2240	401	16047	28030	15646	11983
Витрати інші	2270	629	14121	23287	13492	9166

Продовження табл. 2.7

1	2	3	4	5	6	7
4. Фінансовий результат до оподаткування	п.1+п.2+п.3 =р.2290	342607	154819	233490	-187788	78671
Прибуток операційний	п.1	360730	207791	280422	-152939	72631
Прибуток фінансовий	п.2	-17895	58008	-51675	-37003	3223
Прибуток інший звичайний	п.3	-228	1926	4743	2154	2817
5. Чистий фінансовий результат	п.4- р.2300+р.2305=р.2350(2355)	342607	154819	233490	-187788	78671
Прибуток до оподаткування	п.4	342607	154819	233490	-187788	78671
Витрати(дохід)з податку на прибуток	2300	0	0	0	0	0
Прибуток(збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	0	0	0	0	0
6.Сукупний дохід	р.2350+р.2346=р.2465	342607	154819	233490	-187788	78671
Чистий прибуток	2350	342607	154819	233490	-187788	78671
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0	0	0	0

Зробивши факторний аналіз прибутку від звичайної діяльності до оподаткування за факторами першого і другого рівнів можемо зробити висновок, що прибуток від операційної діяльності в період 2017-2018 рр. знизився на 152939 тис.грн., а 2019 зріс на 76671 і становить 233490; прибуток від фінансової діяльності а 2017 році був -17895, в 2018 – -54898, а в 2019 – -51675тис. грн.. Прибуток від іншої звичайної діяльності в 2017 був від’ємним і становить -228 грн., в 2018 році він зріс і був 1926 грн., а в 2019 – 4743 грн.. На результати факторного аналізу першого рівня вплинули такі показники : валовий прибуток, інші операційні доходи, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати, інші фінансові доходи, фінансові витрати, втрати від участі в капіталі, інші витрати, суми яких також змінювалися в період 2017-2019 рр.. Порахувавши всі види доходів і

всі види витрат, які вплинули на факторний аналіз першого рівня, бачимо, що витрати переважають над доходами, але не в значній мірі, на данному підприємстві.

2.4. Оцінка стану рентабельності підприємства

Рентабельність – один із головних вартісних показників ефективності виробництва, який характеризує рівень віддачі активів і ступінь використання капіталу у процесі виробництва.

Коефіцієнти рентабельності – система показників, які характеризують здатність підприємства створювати необхідний прибуток у процесі своєї господарської діяльності. Коефіцієнти (показники) рентабельності визначають загальну ефективність використовуваних активів і вкладеного капіталу. Вони можуть бути розраховані як коефіцієнти і тоді представлені у вигляді десятинного дроби або у вигляді показників рентабельності і тоді представлені у вигляді процентів.

Показники рентабельності розраховуються на основі Балансу (форма 1) та Звіту про фінансові результати підприємства (форма 2). З урахуванням діючих в Україні Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку для більш детального здійснення факторного аналізу формування фінансового результату може бути використана розширена система показників рентабельності через збільшення кількості показників прибутку, які використовуються в якості чисельника. Таким чином, в основу розрахунку показників рентабельності можуть бути покладені різні величини прибутку підприємства:

- валовий прибуток;
- операційний прибуток;
- прибуток до виплати процентів і податку на прибуток (ЕВІТ);
- прибуток до виплати податку на прибуток (ЕВТ);
- чистий прибуток.

Найчастіше для розрахунку коефіцієнтів рентабельності використовується чистий прибуток або прибуток до виплати процентів і податку на прибуток. Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання.

Основні показники рентабельності підприємства з допомогою яких здійснюється аналіз фінансового стану підприємства:

- рентабельність продажів;
- рентабельність активів;
- рентабельність власного капіталу;
- рентабельність інвестицій;
- рентабельність продукції;
- темпи приросту власного капіталу.

Показник рентабельності продаж характеризує питому вагу прибутку від реалізації продукції (робіт, послуг) в отриманій виручці. Він відображає зміни в політиці ціноутворення і здатність підприємства контролювати собівартість реалізованої продукції, тобто ту частину коштів, яка необхідна для здійснення поточних витрат, що виникають в ході виробничо-господарської діяльності, сплати податків тощо. На нашу думку, даний показник відповідає всім критеріям суспільної ефективності – зниженню собівартості продукції, зростанню обсягів її виробництва і реалізації, а також підвищенню рівня споживчої вартості продукту. Даний показник гнучко реагує на рух ціни як серцевини ринкової економіки, відображаючи її динаміку та оцінюючи ефективність виробництва адекватно цій ситуації [3]. Динаміка даного показника може свідчити про необхідність перегляду цін або посилення контролю за використанням матеріально-виробничих ресурсів [6]. При цьому варто зазначити, що на рівень даного показника впливають методи, які використовуються для обліку матеріально-виробничих запасів [7].

Особливо значимим серед цих показників рентабельності визнається показник рентабельності продаж як відношення чистого прибутку до виручки від реалізації продукції. Він відображає, скільки грошових одиниць чистого прибутку отримано в розрахунку на одиницю виручки (норматив – не менше 0,3).

Найбільш повне уявлення про рентабельність виробничої діяльності підприємства дає відношення прибутку до робочого капіталу. Ці показники можуть бути застосовані для оцінки ефективності використання всього капіталу суб'єкта господарювання. Рентабельність власного капіталу свідчить про результати використання тільки цієї частини капіталу.

Проаналізуємо динаміку окремих показників доходів і витрат підприємства за досліджуваний період у таблиці 2.8.

З розрахунку даної таблиці бачимо, що ТОВ АФ «ім. Довженка» у 2017 році отримало прибутку 155359 тис. грн., в 2018 році 154819 тис. грн., а в 2019 році збільшився до 233490 тис.грн.. Рентабельність активів в 2017 році становить 0,12, в 2018 – 0,10, а в 2019 –0,13. Збільшення рівня рентабельності активів свідчить про зростаючий попит на продукцію підприємства. Рентабельність продаж в з 2017 по 2019 рік коливалось в межах 0,09 – 0,14.

Рентабельність витрат в 2017 році було 0,17 і в 2018 і 2019 роках зменшилось до 0,13. Виручка від реалізації на 1 грн майже не змінюється і коливається в межах 0,87 – 0,89. Доходи на 1 грн активів становлять в 2017 році 1,01, в 2018 збільшуються до 1,20 і в 2019 знову зменшуються до 1,07.

Зобразимо графічно основні показники рентабельності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017-2019 роки (рис. 2.8).

Таблиця 2.8

Аналіз динаміки показників дослідження доходів і витрат ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017-2019 роки

Показник	2017 рік, тис. грн	2018 рік, тис. грн	Відхи- лення (+, -), тис.грн.	Темп росту, %	2018 рік, тис. грн	2019 рік, тис. грн	Відхилення (+,-), тис.грн.	Темп росту, %
1	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Доходи	1270765	1874967	604202	147,55	1874967	1970675	95708	105,10
2. Витрати	928158	1719608	791450	185,27	1719608	1737185	17577	101,02
3. Прибуток (збиток) від звичайної діяльності (п.1 - п.2)	155359	154819	-540	99,65	154819	233490	78671	150,81
4. Середньорічна вартість активів	1255341	1560242	304901	124,29	1560242	1839234	278992	117,88
5. Чистий дохід від реалізації (товарів, робіт, послуг)	1103343	1677002	573659	151,99	1677002	1719834	42832	102,55
6. Рентабельність активів, % (п.3 : п.4)	0,12	0,10	-0,02	80,18	0,10	0,13	0,03	127,94
7. Рентабельність продаж, % (п.3 : п.5)	0,14	0,09	-0,05	65,56	0,09	0,14	0,04	147,06
8. Рентабельність витрат, % (п.3 : п.2)	0,17	0,09	-0,08	53,79	0,09	0,13	0,04	149,29
9. Виручка від реалізації в 1 грн. доходів (п.5 : п.1)	0,87	0,89	0,03	103,01	0,89	0,87	-0,02	97,57
10. Доходи на 1 грн. активів (п.1 : п.4)	1,01	1,20	0,19	118,71	1,20	1,07	-0,13	89,16
11. Доходи на 1 грн. витрат (п.1 : п.2)	1,37	1,09	-0,28	79,64	1,09	1,13	0,04	104,04

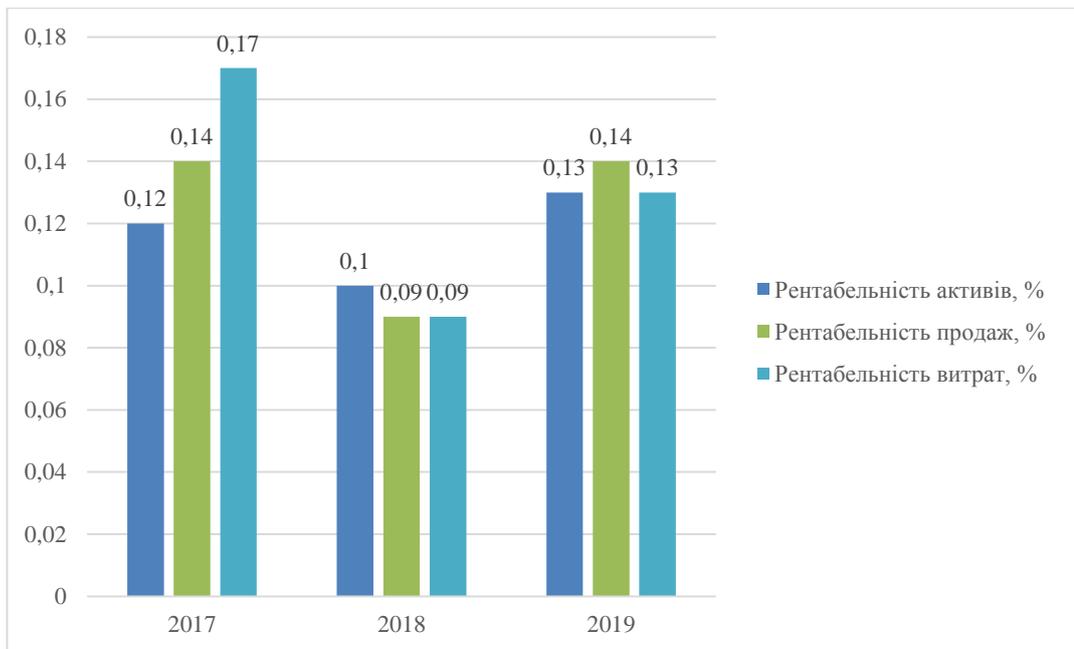

Рис. 2.8. Показники рентабельності ТОВ «Агрофірма «ім. Довженка» за 2017-2019 роки

Отже, проведений аналіз засвідчує прибутковість та рентабельність діяльності підприємства. За період з 2017-2018 роки собівартість реалізованої продукції збільшилась на 354090 тис.грн. Звичайно, таке підвищення також викликане збільшенням собівартості сировини та інших ресурсів. Але вже в 2019 році собівартість знизилась на 30469 тис. грн..

Валовий прибуток в 2019 р. зріс в порівнянні з 2017 р. на 292870 тис. грн., хоча в порівнянні з 2018 р. прибуток в 2019 р. зріс на 73301 тис. грн..

Чистий прибуток підприємства у 2018 році знизився на 187788 тис. грн. у порівнянні з попереднім, а у 2019 році збільшився порівняно з 2018 р. на 78671 тис.грн.

Господарську діяльність будь якого підприємства забезпечує майно, тобто ресурси, які в результаті їх використання приносять підприємству економічні вигоди. На ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» загальний підсумок балансу в 2017 році в порівнянні з 2019 збільшився на 557985 тис.грн..

Аналізуючи актив балансу у 2019 році у порівнянні з 2018 роком оборотні активи збільшились на 147245 тис.грн., де темп росту становив 96,9 %. Також бачимо, що відбувається збільшення необоротних активів на 91336 тис. грн. або 113,8%. На приріст активів більшою мірою вплинуло збільшення обсягу необоротних активів за рахунок основних засобів (+209047). Це означає, що відбуваються економічне зростання і підвищення активності на ринку.

Результати аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства свідчать, що на досліджуваному підприємстві зростає чистий дохід від реалізації, хоча розмір собівартості є досить високим, що впливає на утворення валового прибутку. Валовий прибуток в 2019 р. зріс в порівнянні з 2017 р. на 292870 тис. грн., хоча в порівнянні з 2018 р. прибуток в 2019 р. зріс на 73301 тис. грн. Чистий прибуток підприємства збільшився порівняно з 2019 р. на 78671 тис.грн., а порівняно з 2018 роком зменшився на 187788 тис. грн.

З'ясовано, що на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» на результати факторного аналізу першого рівня вплинули такі показники: валовий прибуток, інші операційні доходи, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати, інші фінансові доходи, фінансові витрати, втрати від участі в капіталі, інші витрати, суми яких також змінювалися в період 2017-2019 рр.. Порахувавши всі види доходів і всі види витрат, які вплинули на факторний аналіз першого рівня, бачимо, що витрати переважають над доходами, але не в значній мірі, на данному підприємстві.

Проведений аналіз також засвідчив прибутковість та рентабельність діяльності підприємства. За період з 2017-2018 роки собівартість реалізованої продукції збільшилась на 354090 тис.грн. Звичайно, таке підвищення також викликане збільшенням собівартості сировини та інших ресурсів. Але вже в 2019 році собівартість знизилась на 30469 тис. грн.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТОВ «АГРОФІРМА ІМ. ДОВЖЕНКА»

3.1. Прогнозування обсягу прибутку підприємства на плановий період

Отриманню прибутку та його максимізації сприяють різноманітні поточні управлінські рішення (наприклад, прийняття нового замовлення, припинення випуску певної продукції, оптимізація структури випуску, визначення мінімально можливої ціни реалізації тощо). Вони передбачають здійснення аналізу витрат за певним обраним напрямом дій. Тому розуміння залежності між витратами, обсягом діяльності та прибутком є необхідною умовою для планування майбутніх операцій підприємства і прийняття управлінських рішень на короткострокову перспективу. Завдання керівництва полягає в тому, щоб здійснювати управління кожним чинником, який впливає на прибуток, для збільшення рентабельності підприємства в цілому.

Аналіз «витрати – обсяг – прибуток» являє собою метод системного дослідження взаємозв'язку витрат, обсягу реалізації та прибутку підприємства заради визначення: обсягу реалізації, який забезпечує відшкодування всіх витрат та отримання бажаного прибутку; величини прибутку при певному обсязі реалізації; впливу змін величини витрат, обсягу та ціни реалізації на прибуток підприємства; оптимальної структури витрат [43].

Інструментами аналізу «витрати – обсяг – прибуток» є маржинальний дохід і коефіцієнт маржинального доходу, їх часто застосовують для прийняття поточних управлінських рішень. Маржинальний дохід, являє собою так званий резерв, який формується в ході поточної господарсько-фінансової діяльності підприємства для покриття постійних витрат і

формування прибутку. Звідси приріст маржинального доходу завжди означає приріст прибутку. Коефіцієнт маржинального доходу означає, яку величину маржинального доходу приносить кожна гривня доходу від реалізації для покриття постійних витрат та отримання прибутку. Його можна використовувати для розрахунку впливу зміни обсягу діяльності на величину прибутку.

Однією з найважливіших характеристик взаємозв'язку затрат, обсягу виробництва і прибутку є аналіз беззбитковості. Цей метод зводиться до визначення мінімального обсягу реалізації продукції (за стабільних умовно-постійних витрат), за якого підприємство може, з одного боку, забезпечити беззбиткову операційну діяльність у плановому періоді, з іншого – створити умови для самофінансування підприємства [44].

Точка беззбитковості характеризує обсяг реалізації продукції, за якого прибуток підприємства дорівнює нулю, тобто виручка від реалізації продукції відповідає витратам на її виробництво та реалізацію. Точку беззбитковості називають також точкою «порогового» прибутку чи точкою рівноваги. Даний метод побудований на тезі, що із збільшенням обсягів реалізації величина умовно-постійних витрат на одиницю продукції зменшується.

Отже, на основі розрахунку точки беззбитковості можна дійти висновків щодо доцільності виробництва тих чи інших видів продукції, мінімальних цін або обсягів реалізації, які забезпечують беззбиткову діяльність. Аналізуючи точку беззбитковості, можна визначити, наскільки успішно підприємство працює (у разі його прибутковості) і наскільки глибокою є криза (у разі збитковості). На підставі відповідних висновків розробляються рекомендації щодо шляхів зменшення збитковості та збільшення прибутковості операційної діяльності підприємства [45].

Дуже важливо, щоб підприємство мало можливість гнучко реагувати на стан ринку, зберігаючи рентабельність й ефективність виробництва.

Такий нескладний, але в той же час інформативний інструмент, як аналіз беззбитковості, дозволить приймати рішення відразу в декількох сферах діяльності підприємства. Можна бути впевненими, що на підприємстві, де аналіз беззбитковості стає регулярно застосовуваним механізмом в оперативному й стратегічному керуванні, такі проблеми як збитковість виробництва, надвиробництво продукції або неконтрольований ріст витрат, не виникнуть.

Отже, визначальними поняття методу «витрати – обсяг – прибуток» є поріг рентабельності, валова маржа (маржинальний дохід), запас фінансової стійкості, операційний важіль (операційний лівередж), які розраховуються наступним чином:

- поріг рентабельності:

$$Q_p = \frac{F}{ПВ_{ВМ}}, \quad (3.1)$$

де Q_p – поріг рентабельності;

F – сума фіксованих (постійних) витрат;

$ПВ_{ВМ}$ – питома вага валової маржі в сумарних операційних доходах;

- валова рентабельність:

$$ВМ = СОД - ЗВ \text{ або } ВМ = F + ОП, \quad (3.2)$$

де $ВМ$ – валова маржа підприємства;

$СОД$ – сумарні операційні доходи підприємства;

$ЗВ$ – сума змінних витрат;

$ОП$ – операційний прибуток підприємства;

- запас фінансової стійкості:

$$ЗСФ = СОД - Q, \quad (3.3)$$

– операційний важіль:

$$OB = \frac{BM}{OP}, \quad (3.4)$$

Для розрахунку вище вказаних показників діяльності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» попередньо необхідно провести групування сумарних операційних витрат на фіксовані та змінні. Рівень фіксованих витрат, як правило, майже не змінюється при зростанні чи зменшенні обсягів виробництва і реалізації продукції. До них належать амортизаційні відрахування, зарплата управлінського персоналу, утримання адміністративних приміщень, орендна плата, проценти за кредит тощо. Змінні витрати зростають або зменшуються пропорційно обсягам виробництва. Це витрати на закупівлю сировини, матеріалів, спожиту електроенергію, зарплату виробничого персоналу та інше [46].

Спочатку необхідно за даними форми № 2 визначити сумарні операційні витрати підприємства за формулою:

$$COB = C + AB + B3 + IOB; \quad (3.5)$$

де COB – сумарні операційні витрати підприємства;

C – собівартість реалізованої продукції;

AB – адміністративні витрати;

B3 – витрати на збут;

IOB – інші операційні витрати.

$$COB = 995568 + 60511 + 56050 + 549943 = 1661472 \text{ (тис. грн.)}$$

Отже, сумарні операційні витрати підприємства становлять 1661472 тис. грн. За допомогою таблиці 3.1 здійснимо їх розподіл за елементами.

Таблиця 3.1

Розподіл операційних витрат за елементами ТОВ «Агрофірма ім.
Довженка» за 2019 рік

№ п/п	Стаття витрат	Витрати на виготовлену продукцію	% значення	Витрати на реалізовану продукцію
1	Матеріальні витрати	761191	69,19	1149572,5
2	Зарплата персоналу	100035	9,09	151027,8
3	Відрахування на соціальні заходи	36224	3,3	54828,6
4	Амортизація	17866	1,62	26915,8
5	Інші витрати	184747	16,8	279127,3
Разом		1100063	100	1661472

З урахуванням структури елементів таблиці 3.1 склад фіксованих і змінних витрат має такий вигляд:

Таблиця 3.2

Обсяг та структура фіксованих і змінних витрат ТОВ «Агрофірма ім.
Довженка» за 2019 рік

№ п/п	Фіксовані (постійні) витрати	Значення	Змінні витрати	Значення
1	2	3	4	5
1	Амортизація	26915,8	Матеріальні затрати	1149572,5
2	Зарплата управлінського персоналу (30%)	45308,3	Зарплата виробничого персоналу(70%)	105719,5
3	Відрахування на соціальні заходи (30%)	16448,6	Відрахування на соціальні заходи виробничого персоналу (70%)	38380,0
4	Інші фіксовані витрати (60%)	167476,4	Інші змінні витрати (40%)	111650,9
Разом – фіксовані витрати		256149,1	Разом – змінні витрати	1405322,9

Таким чином 15,42% сумарних операційних витрат ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» складають постійні витрати, що є позитивним показником. Оскільки 84,58% припадає на змінні витрати, то це дає змогу впливати на процес формування прибутку, зокрема шляхом варіацій в структурі і обсязі змінних витрат. Тобто шляхом впливу на розміри змінних витрат можна збільшити обсяги отриманого прибутку підприємства.

Досягти зменшення змінних витрат і збільшити обсяг отриманого прибутку можна за рахунок:

- 1) оновлення та удосконалення техніки для посівів зернових культур;
- 2) впровадження автоматизації виробництва, застосування нових машин та обладнання;
- 3) зменшення обсягів витрат матеріальних ресурсів в процесі виготовлення продукції;
- 4) збільшення рівня урожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тваринництва [47].

Наявна техніка, якою засіваються земельні угіддя товариства є застарілою, що спричинює нерівномірний висів зернових в землю та тягне за собою зростання витрат і зменшення врожайності. У зв'язку з цим є актуальною пропозиція удосконалення та оновлення техніки товариства.

За наявної техніки посіву зернових культур, середній розмір втрат зерна по товариству становлять близько на 20 кг, більше від прогнозованого. В користуванні товариства знаходиться 40931 га землі, тоді втрати зерна становить близько 819 т. за сезон.

В середньому ціна зерна у 2019 році становить 3500 грн./т. Тому якщо перевести втрати у грошову форму, то виходячи з розрахунків бачимо, що товариство втратило на 2866500 грн. більше чим могло б при оновленні посівної техніки. За даними товариства, сумарні операційні витрати від рослинництва та тваринництва можна відобразити приблизно у співвідношенні 1:3 відповідно. Тобто, згідно даного співвідношення, витрати на рослинництво у 2013 році 415368 тис. грн. Витрати по кожній статті для рослинництва відображено у таблиці 3.3 та 3.4.

Таблиця 3.3

Визначення операційних витрат за елементами по рослинній діяльності
ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» за 2019 рік

№ п/п	Стаття витрат	% значення (згідно таблиці 3.1)	Витрати на реалізовану продукцію рослинництва
1	Матеріальні витрати	69,19	287393,1
2	Зарплата персоналу	9,09	37757
3	Відрахування на соціальні заходи	3,3	13707,1
4	Амортизація	1,62	6729
5	Інші витрати	16,8	69781,8
Разом		100	415368

Згідно таблиці 3.3 здійснено розподіл загальних операційних витрат рослинництва на змінні та постійні.

Таблиця 3.4

Обсяги та структура постійних та змінних витрат рослинництва ТОВ
«Агрофірма ім. Довженка» за 2019 рік

№ п/п	Фіксовані (постійні) витрати	Значення	Змінні витрати	Значення
1	Амортизація	6729	Матеріальні затрати	287393,1
2	Зарплата управлінського персоналу (30%)	11327,1	Зарплата виробничого персоналу(70%)	26429,9
3	Відрахування на соціальні заходи (30%)	4112,1	Відрахування на соціальні заходи виробничого персоналу (70%)	9594
4	Інші фіксовані витрати (60%)	41869,1	Інші змінні витрати (40%)	27912,7
Разом – фіксовані витрати		64037,3	Разом – змінні витрати	351329,7

Це відноситься до змінних витрат, точніше до матеріальних. Тобто, змінні витрати підприємства від рослинництва будуть становити:

$$ЗВ = МВ + ЗП_{в.п.} + СЗ_{в.п.} + ІЗВ, \quad (3.6)$$

де, ЗВ – змінні витрати;

МВ – матеріальні витрати;

ЗП_{в.п.} – витрати на заробітну плату виробничого персоналу;

СЗ_{в.п.} – витрати на соціальні заходи виробничого персоналу;

ІЗВ – інші змінні витрати [48].

Здійснимо розрахунок змінних витрат при врахуванні економії зерна:

$$\begin{aligned} ЗВ_{\text{прогноз}} &= (287393,1 - 2866,5) + 26429,9 + 9594 + 27912,7 \\ &= 348463,2 \text{ тис. грн.} \end{aligned}$$

Враховуючи дані зміни відбудеться приріст врожайності культур, при цьому планується зростання доходу від даної діяльності на 5% і він становитиме: $485473,5 \text{ тис. грн.} \times 5\% = 509747,2 \text{ тис. грн.}$ При використанні даної пропорції, товариство отримає прибуток:

$$\Pi = \text{СОД} - \text{ЗВ} - \text{ПВ}, \quad (3.7)$$

де Π – операційний прибуток,

СОД – сумарний операційний дохід (ЧД + ІОВ),

ЗВ – змінні витрати,

ПВ – постійні витрати.

Розрахуємо та порівняємо базовий операційний прибуток з прогнозним:

$$\Pi_{\text{базовий}} = 485473,5 - 351329,7 - 64037,3 = 70106,5 \text{ тис. грн.}$$

$$\Pi_{\text{прогноз}} = 509747,2 - 351329,7 - 64037,3 = 94380,2 \text{ тис. грн.}$$

Отже, провівши порівняльні розрахунки, можна зробити висновок, що при оновленні та удосконаленні техніки для посіву рослин підприємство буде отримувати 94380,2 тис. грн. прибутку, що на 24273,7 тис. грн. (25,71%) більше, чим отримують зараз. Графічно зміну прибутку від рослинництва зображено на рисунку 3.1.

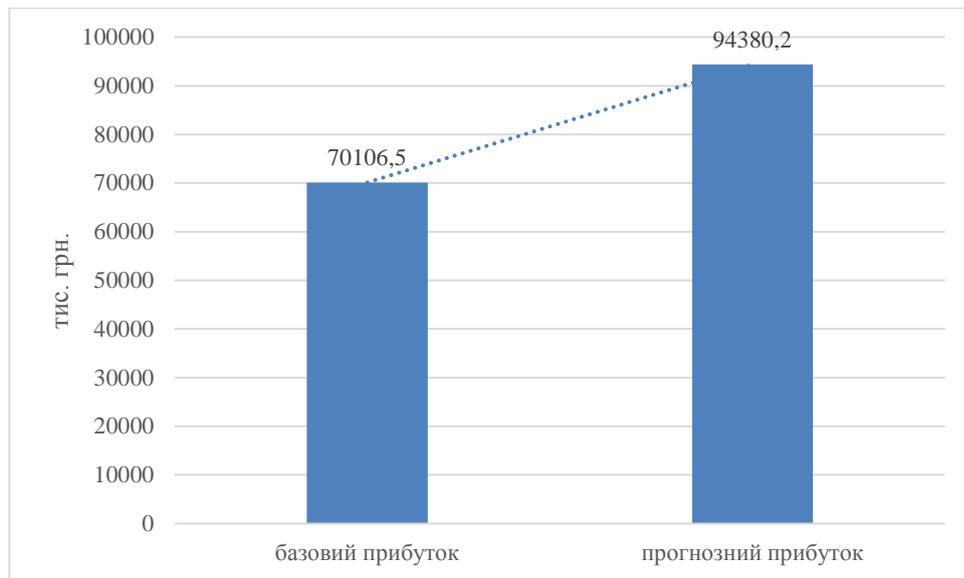

Рис. 3.1. Зміна прибутку від рослинництва ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» при удосконаленні техніки посіву у 2019 році

Отже можна розрахувати загальний операційний прибуток:

$$\text{ОП} = \text{П}_{\text{росл.}} + \text{П}_{\text{твар.}}, \quad (4.8)$$

$$\text{ОП} = 94380,2 + 175117,5 = 269497,7 \text{ тис. грн.}$$

Тобто, загальний операційний прибуток від усіх видів діяльності становитиме 269497,7 тис. грн., тобто перевищуватиме базовий прибуток на 13,36%.

Зменшення обсягу витрат на вирощування зернових культур можна також досягти шляхом зменшення затрат на протруювання зерна та внесення мінеральних добрив.

Виходячи з вище наведеного бачимо, що прибуток формується за рахунок сумарного операційного доходу та сумарних операційних витрат. Тому для збільшення прибутку необхідно зменшити витрати та збільшити дохід.

Однією з пропозицій за рахунок яких можна зменшити витрати і збільшити прибуток є удосконалення та оновлення техніки, що

використовується для посіву зернових культур. Оскільки техніка, що використовується зараз є дещо застарілою, то вона призводить до нерівномірного висіву зернових та значної їх втрати. В грошовому виразі товариство втрачає на 2866500 грн. більше чим могло б при оновленні посівної техніки. Наступним способом який збільшить економію витрат є використання зелених добрив, точніше сидератів замість внесення мінеральних добрив. Найпопулярнішим з сидератів за останній час є посів білої гірчиці, в листі якої наявні мінеральні добрива: азот, фосфор, калій та інше. Після досягнення нею відповідного етапу вегетативного розвитку засіяні площі дискують, таким чином даний сидерат потрапляючи до ґрунту збагачує його відповідними елементами. Тому запропоновані заходи збільшенні прибутку товариства можна застосовувати у його діяльності. При чому відбудеться покращення його фінансового стану, ріст конкурентоздатності та зміцнення фінансової стійкості.

3.2. Розробка заходів щодо збільшення прибутку ТОВ «Агрофірма ім. Довженка»

Суб'єкт господарювання, що аналізується виготовляє продукцію сільського господарства. За сучасних умов розвиток сільського господарства, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і поліпшення фінансового стану сільськогосподарських підприємств можливе лише з урахуванням нарощування темпів інтенсифікації діяльності. В результаті чого буде можливим збільшити темпи приросту прибутку.

Виходячи з отриманих даних господарської діяльності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» є необхідність переорієнтуватися на продуктово-риночну і конкурентну стратегію, стратегію нововведень і капіталовкладень, стратегію розвитку маркетингу, стратегію управління набором галузей. Процес переорієнтації на зміни стратегії розпочався ще у 2008 році, в ході приєднання товариства до агропромхолдингу «Астарта-Київ», але триває у

незавершеному стані і до тепер. Тому вирішення даного питання додасть суб'єкту господарювання додаткових конкурентних переваг.

Збільшення розміру одержаного прибутку є основним джерелом поліпшення фінансового стану господарюючого суб'єкта, досягнення його збільшення можливо за допомогою збільшення обсягів реалізації продукції (робіт, послуг), зниження витрат на виробництво продукції, постійного зниження позареалізаційних витрат.

Стабільна високоефективна діяльність товариства буде вирішувати ще й низку соціальних проблем зокрема, забезпечення зайнятості працівників колишніх сільськогосподарських підприємств, своєчасна виплата заробітної плати, виплата орендної плати власникам земельних паїв, як в грошовому, так і в натуральному вираженні, своєчасні розрахунки з бюджетом і позабюджетними фондами.

Щоб поліпшити фінансовий стан та збільшити прибуток досліджуваного підприємства необхідно:

- визначити способи подальшого росту рівня конкурентоспроможності готової продукції, що дозволить підвищити позиції підприємства на ринку;
- здійснювати заходи створені задля зниження витрат виробництва та підвищення якості продукції;
- об'єднати мету технічної політики та політики капіталовкладень, направити вільну вартість на придбання переробного устаткування та впровадження нових технологій;
- здійснити комплекс заходів які дозволять гнучко пристосовуватися до ринкових умов з урахуванням позиції товару на ринку і навіть форсування збуту виробленої продукції;
- спрямовувати зусилля на забезпечення доволі стійких темпів розвитку з допомогою освоєння виробництва товариством нових видів продукції і на підвищення їх конкурентоспроможності [49].

Основними чинниками зниження собівартості продукції досліджуваного підприємства є: підвищення продуктивності праці, зростання врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тваринництва, раціональне використання виробничих фондів, скорочення витрат тощо.

З метою зниження витрат необхідно:

- складати технологічні карти з кожної культури з урахуванням усіх вимог аграрної технології, що дозволить найбільш раціонально використовувати матеріали і працю;
- максимально механізувати виробничі операції у рослинництві і тваринництві, впроваджувати прогресивні технології, досягнення науки і техніки та передового досвіду, що забезпечить збільшення обсягів виробництва продукції і зниження витрат ручної праці;
- обробляти вирощений урожай самостійно на власному току товариства, що дозволяє значно знизити витрати транспортування сільськогосподарської продукції і витрати на послуги сторонніх організацій;
- здійснювати закупівлю ТМЦ, насіння, гербіцидів, мінеральних добрив та інших матеріалів оптовими партіями, що дозволить значно знизити витрати на них;
- використовувати при удобренні ґрунтів зелені добрива, сидерати, які мають меншу вартість в порівнянні з іншими видами [50].

Підвищення врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тваринництва дозволить господарству, як знизити собівартість готової продукції, так знизити собівартість готової продукції, а й відчутно збільшити обсяги його реалізації, що у свою чергу послужить збільшенню одержуваного прибутку.

Також досліджуване підприємство може збільшити обсяги реалізації з допомогою розширення асортименту готової продукції, запровадивши потужності з переробки сільськогосподарської сировини. Досить

перспективним є проведення селекційної роботи з метою вирощування та реалізації племінної худоби.

Виходячи з того, що в структурі господарюючого суб'єкта є комбікормовий завод зі своєю насінневою лінією, котрий поки що працює задовольняючи потреби самого господарства, необхідно розширити його можливості і залучити клієнтську базу, що потім забезпечить додаткові фінансові надходження.

Досліджуване господарство є прибутковим, але не приділяє значної уваги плануванню своєї діяльності, хоча планування в свою чергу, передбачає визначення цілей, досягнення яких принесе примноження прибутку. Тому, доцільно проводити ресурсне та цільове планування, а також складати стратегічні плани, які забезпечують загальне ефективне управління господарством з орієнтацією на ринкові відносини.

Загалом для поліпшення фінансового стану та прибутковості ТОВ «Агрофірма ім. Довженка», крім вище наведеного, необхідно постійно проводити його аналіз, що дозволяє прогнозувати можливі проблеми, а також сприяє збереженню та поліпшенню фінансової стійкості і платоспроможності на майбутнє. Також на основі аналізу фінансового стану можна розробити заходи щодо оптимізації господарської діяльності аналізованого товариства.

Доцільно слідкувати за векторами розвитку сільського господарства. За попередніми розрахунками Інституту аграрної економіки, у 2020 році найбільш рентабельним було виробництво гречки – на рівні 63 %. Це найвищий показник серед усіх видів сільськогосподарської продукції і майже на порядок вище рівня 2019 року у 6,6 %. Загальна рентабельність виробництва продукції сільського господарства у таких підприємствах очікується на рівні 17,4 %. Цей результат, хоча й перевищує показник 2019 року у 11,8 %, є однак нижчим, ніж у 2018 році, коли рентабельність виробництва агропродукції склала 22,8 %.

Рівень рентабельності виробництва продукції рослинництва збільшився з 14,2 % у 2019 році до 22,3 % торік. При цьому тваринництво, яке у 2019

році спрацювало на межі збитковості (0,1 %), у 2020 році стало збитковим – рівень рентабельності склав (-4,7 %). Високий рівень рентабельності очікується на вирощуванні баштанних продовольчих культур (45,4 %), вівса (43,7 %), ягід (41,6 %), жита (41,3 %), сої (37,5 %) та пшениці (33 %). Рентабельність виробництва соняшника, яка у 2019 році була найвищою серед основних сільськогосподарських культур (23,5 %), у 2020 році складає близько 29 %.

Меншою порівняно з показниками 2019 року очікується рентабельність вирощування: кукурудзи на зерно – 12,8 % проти 17,8 %, проса – 4,2 % проти 20,2 %, картоплі – 1,7 % проти 15,4 %, овочів відкритого ґрунту – 2,2 % проти 7 %. Збитковим залишилось вирощування гороху, сорго, овочів закритого ґрунту.

Рентабельним у тваринництві очікується лише виробництво молока (21,4 %), тоді як інші види продукції галузі були збитковими.

У 2020 році виробництво продукції тваринництва в агропідприємствах вперше з 2007 року стало збитковим. Подолання збитковості тваринництва залежить переважно від зростання цін на тваринницьку продукцію, в першу чергу на яйця, ціни на які зменшилися проти 2018 року більш ніж на 25 %. Водночас важливим чинником залишається підвищення продуктивності тварин і птиці, адже навіть минулорічне зростання цін на м'ясо великої рогатої худоби на 13,2 % не дозволило компенсувати зменшення обсягів реалізації.

Важливим фактором формування беззбитковості є регулювання цін реалізації продукції. Однак для сільськогосподарських підприємств, в тому числі ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» воно пов'язане з певними труднощами. Переробні підприємства як основні споживачі сировини, мають монопольне становище на ринку, фактично «диктують» ціни сіль господарським виробникам. З іншого боку, досить низька купівельна спроможність більшої частини населення обумовлює і низький платоспроможний попит на продукцію. А отже, сільськогосподарським підприємствам важко

маніпулювати цінами, і частіше доводиться їх знижувати. Таким чином, невисокі ціни реалізації сільськогосподарської продукції, а також неможливість активного впливу на їх ринковий рівень, значно розширюють межі беззбитковості та ускладнюють можливість її досягнення [56, 57].

При обмеженій можливості впливу на рівень ринкових цін важливим фактором, що впливає на формування беззбитковості сільськогосподарського підприємства, є асортиментна політика [58]. Для максимізації цін сільськогосподарським підприємствам необхідно віддавати перевагу розвитку більш прибуткових галузей і видів сільськогосподарської продукції. Але особливість застосування такого способу регулювання цін реалізації полягає в тому, що існують певні об'єктивні обмеження. Передусім це – обмеження природного характеру, обумовлені необхідністю раціонального використання землі [59]. Так, необхідність дотримання сівозмін визначає нижню і верхню межі насичення по сівній площі різними культурами. Крім того, можуть бути встановлені обмеження, які не пов'язані з особливостями сільського господарства, а носять економічний характер. Зокрема використання основних засобів та матеріальних ресурсів обмежується їх вартістю [60].

Ефективність роботи підприємства значною мірою залежить від якості управлінських рішень, що стосуються використання одержаного прибутку. Прибуток завжди є власністю підприємця, який авансував капітал для його одержання. Привласнення прибутку – це одна з важливих форм економічної реалізації власності. Виходячи з цього, власник капіталу, що приніс прибуток, визначає і напрями використання прибутку. Це положення зафіксовано й законодавчими актами [51]. В Законі України «Про підприємництво» зазначено, що порядок використання прибутку (доходу) визначає власник (власники) або уповноважений ним орган згідно зі статутом підприємства. Діапазон цих напрямів надзвичайно широкий. Приймаючи рішення щодо використання прибутку, власники (менеджери) повинні всебічно зважити напрямки першочергових вкладень фінансових

ресурсів, виходячи з фінансового стану підприємства, рівня його матеріально-технічної бази, соціального розвитку колективу, можливостей прибуткового розміщення коштів на ринку цінних паперів, у грошово-кредитній сфері тощо [52].

Процесу використання прибутку передують процес його розподілу. Відповідно до чинного законодавства України першочерговим обов'язком кожного суб'єкта підприємницької діяльності внесення до державного бюджету за рахунок прибутку податку на прибуток та інших податкових платежів. Прибуток, що залишається після сплати цього податку, надходить у повне розпорядження підприємства (у господарській практиці ця частина прибутку називається «чистим прибутком»).

Чистий прибуток підприємства розподіляється і використовується за наступними напрямками:

а) фінансування витрат пов'язаних із розвитком підприємства (витрати на науково-дослідні роботи, розробку й освоєння нових видів продукції і технологій, модернізацію обладнання, реконструкцію та модернізацію діючого виробництва);

б) фінансування витрат пов'язаних із будівництвом об'єктів, не виробничого призначення, проведенням оздоровчих та інших заходів, утриманням об'єктів соціальної інфраструктури (витрати на експлуатацію соціально-побутових об'єктів, що є на балансі підприємства):

– витрати на матеріальне заохочення працівників підприємства (виплата одноразових премій за виконання важливих виробничих завдань, преміювання за створення, освоєння і впровадження нової техніки тощо);

– формування фінансових резервів у розмірах, рекомендованих чинним законодавством (фінансовий резерв підприємства, відрахування до централізованого фінансового резерву, що формується в міністерствах);

– фінансування благодійних заходів;

– кошти на утримання вищестоящих органів;

– фінансування приросту власних обігових коштів;

– формування резерву для виплати дивідендів (в акціонерних товариствах) [53].

Нерозподілений прибуток, невикористаний на збільшення капіталу визнається фінансовим резервом і може використовуватись в майбутньому для покриття збитків, фінансування інвестиційних проектів та інше.

Тобто, в кінцевому підсумку, прибуток використовується, по-перше, для розрахунку з державним бюджетом різних рівнів, по-друге, для створення резервного (страхового) фонду, по-третє, для створення фонду нагромадження і, по-четверте, для формування фонду споживання (задоволення невиробничих потреб). Ці напрями використання прибутку регулюються законодавчими актами. Згідно з законодавством, державний вплив на вибір напрямів і обсягів використання прибутку (доходу) здійснюється через податки, податкові пільги, а також економічні санкції.

Важливим аспектом, що визначає порядок використання прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства є наявна система управління прибутком. Тому для ефективного управління прибутком підприємствам необхідно:

– розробити таку стратегію управління прибутком, яка б відповідала довгостроковим цілям розвитку підприємства та дозволяла досягти найкращих результатів за допомогою наявних ресурсів;

– враховувати доходи від усіх видів діяльності підприємства, кожний з яких матиме досить вагомий вплив на величину прибутку;

– планувати витрати таким чином, щоб їх сума в жодному разі не перевищувала доходи в даному періоді. Це дозволить забезпечити хоча б беззбитковість виробництва та врятувати в подальшому підприємство від банкрутства;

– при використанні прибутку орієнтуватися, в першу чергу, на потреби самого підприємства у формуванні джерел власного фінансування, що в подальшому призведе до максимізації та стабілізації прибутку та розвитку суб'єкта господарювання [54].

На аналізованому підприємстві ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» прибуток утворюється з надходжень від господарської діяльності після покриття матеріальних та прирівняних до них витрат і витрат на оплату праці. З балансового прибутку товариства сплачуються проценти по кредитах банків та по облігаціях, а також вносяться передбачені законодавством України податки та інші платежі до бюджету. Чистий прибуток, одержаний після зазначених розрахунків, залишається у повному розпорядженні товариства.

Товариство створює резервний (страховий) фонд у розмірі до 25% статутного капіталу. Резервний фонд формується за рахунок щорічних відрахувань від чистого прибутку товариства у розмірах, встановлених Загальними зборами учасників, але не менше, ніж 5% суми чистого прибутку, до досягнення фондом вказаного розміру.

Чистий прибуток товариства після відрахувань у резервний та інші фонди розподіляється між учасниками пропорційно належним їм часткам у статутному капіталі, якщо Загальними зборами учасників товариства не буде передбачено інше. Періодичність розподілу прибутку визначається Загальними зборами учасників ТОВ «Агрофірма ім. Довженка».

Товариство також використовує отриманий прибуток відповідно до угод про соціальне партнерство із 14 сільськими та селищною радами на розвиток територіальних громад.

За рахунок використання прибутку дане товариство фінансує розвиток своєї господарської діяльності, зокрема шляхом оновлення матеріально-технічної бази виробництва продукції та використовує на інші цілі.

Узагальнюючи вище наведене, можна сказати, що аналізоване підприємство використовує прибуток, що залишився у його розпорядженні шляхом розподілу його між резервним фондом, фондом накопичення, фондом соціальної сфери та фондом споживання.

В даному контексті, для більш досконалого використання прибутку є доцільним проведення системного управління процесами його використання, яке передбачає:

- проведення контролю за використанням прибутку;
- раціональне використання нерозподіленого прибутку.

Проведення контролю за використанням прибутку полягає в здійсненні внутрішнього контролю, який охоплює три етапи – попередній, поточний та наступний контроль.

Раціональне використання нерозподіленого прибутку передбачає ефективне використання його асигнованої та неасигнованої частин. Тобто використання першої на фінансування розвитку підприємства, проведення цільових програм тощо. Та пошуку оптимальних напрямів використання другої.

Отже, безумовно, бажаним результатом будь-якої підприємницької діяльності є прибуток, який при бажаних його обсягах, дає можливість для саморозвитку та збільшення масштабів діяльності суб'єкта господарювання. Та при цьому не менше значення має ефективність його використання. Оскільки правильність розподілу певної суми прибутку за відповідними напрямками збільшує ефективність діяльності підприємства та примножує його майбутні економічні вигоди.

Отже, суб'єкт господарювання, що аналізується виготовляє продукцію сільського господарства. За сучасних умов розвиток сільського господарства, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і поліпшення фінансового стану сільськогосподарських підприємств можливе лише з урахуванням нарощування темпів інтенсифікації діяльності. Інтенсифікація сільського господарства включає всі напрями розвитку економіки сільськогосподарських підприємств на основі широкого використання досягнень науково-технічного прогресу і безпосередньо

впливає на кінцеві результати виробництва. Збільшення розміру одержаного прибутку є основним джерелом поліпшення фінансового стану господарюючого суб'єкта, досягнення його збільшення можливо за допомогою збільшення обсягів реалізації продукції (робіт, послуг), зниження витрат на виробництво продукції, постійного зниження позареалізаційних витрат.

Основними чинниками зниження собівартості продукції досліджуваного підприємства є: підвищення продуктивності праці, зростання врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тваринництва, раціональне використання виробничих фондів, скорочення витрат тощо. Виходячи з проведених розрахунків при оновленні і удосконаленні техніки посівів підприємство буде отримувати 94380,2 тис. грн. прибутку, що на 24273,7 тис. грн. (25,71%) більше, чим отримують на сьогоднішній день. Пропозиція збільшення площі посів та поголів'я тварин на 10% теж при розрахунках дає позитивні результати. Отже, запропоновані заходи збільшенні прибутку товариства можна застосовувати у його діяльності.

Крім збільшення обсягів отримуваного прибутку, важливим є і ефективність його використання. При поєднанні цих двох складових буде можливим забезпечення високих показників господарської діяльності.

Таким чином, забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств є достатньо специфічним внаслідок їх галузевих особливостей. Необхідно зазначити, що галузева специфіка сільськогосподарських підприємств має безпосередній вплив і на формування їх стійкості.

ВИСНОВКИ

Однією з головних економічних категорій, пов'язаних із діяльністю виробничого підприємства, є прибуток. Важлива роль цієї категорії визначається тим, що вона характеризує основну мету підприємницької діяльності, підсумовує його головний економічний результат. Це положення підкреслюється у працях багатьох економістів. Дослідження економічної сутності прибутку бере початок ще з XVII ст. і продовжується до сьогодні. Серед великої кількості економічних теорій, теорію прибутку економісти характеризують як одну з найбільш складних. Тому проблема її обґрунтування належить до найважливіших проблем економіки та господарської практики.

Прибуток є одним з основних джерел фінансових ресурсів підприємств, формування централізованих і децентралізованих фондів грошових коштів. За рахунок прибутку відбувається формування в значному обсязі бюджетних ресурсів держави, здійснюється фінансування розширення підприємств, матеріальне стимулювання робітників, вирішення соціально-культурних заходів тощо. У зв'язку з цим в плануванні та формуванні прибутку повинні бути зацікавлені не лише трудові колективи підприємств, але й держава в цілому.

В ринковій економіці прибуток є рушійною силою і основною метою підприємств та є джерелом оновлення виробничих фондів.

Прибуток, як головний фінансовий результат діяльності підприємства, формується поступово протягом фінансово-господарського року від усіх видів звичайної та незвичайної діяльності і є системою прибутків і доходів.

Оскільки результативність діяльності будь-якого підприємства є запорукою його існування, то її оцінювання має не менше значення. Результативність діяльності трактується в основному як прибутковість роботи підприємства. Як відомо з економічної літератури та практики

поняття прибутковості ототожнюється з поняттям рентабельності. Тому для підприємств, які мають на меті забезпечення росту власних прибутків необхідно проводити аналіз рентабельності своєї діяльності. Після розгляду наведених систем показників рентабельності, які використовуються у вітчизняній обліково-аналітичній практиці, очевидним є те, що в авторів немає одностайної думки з цього питання. Тому при розрахунках необхідно обирати ту чи іншу систему показників, а за необхідності доповнити її відповідними показниками, виходячи зі специфіки підприємства, яке аналізується.

Рентабельність показник, який порівнює одержаний ефект з витратами або ресурсами, використаними для його досягнення. Вона характеризує ефективність процесів формування прибутку, що в кінцевому підсумку впливає на розмір прибутку, який підлягає розподілу. Загалом виділяють два етапи розподілу прибутку. На першому етапі учасниками розподілу є держава та підприємство, розподіл здійснюється шляхом вирахування відповідних сум податків і платежів з прибутку підприємства та сплати їх до бюджету. Другий етап полягає в розподілі та використанні прибутку, що залишився в розпорядженні підприємства після здійснення платежів до бюджету. На цьому етапі за рахунок прибутку фінансуються різноманітні виробничі, інвестиційні та інші програми підприємства.

Для ефективності функціонування підприємства необхідно здійснювати управління формуванням, розподілом та використанням прибутку. В процесі здійснення управління прибутком підприємства, основною метою є забезпечення максимізації абсолютної величини чистого прибутку та стабільності його формування в часі.

В даній роботі проведено дослідження показників прибутковості діяльності ТОВ «Агрофірма ім. Довженка». Даний суб'єкт господарювання здійснює свою діяльність в сфері сільського господарства. Господарську діяльність будь якого підприємства забезпечує майно, тобто ресурси, які в результаті їх використання приносять підприємству економічні вигоди. На

ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» загальний підсумок балансу в 2017 році в порівнянні з 2019 збільшився на 557985 тис.грн.. Аналізуючи актив балансу у 2019 році у порівнянні з 2018 роком оборотні активи збільшилися на 147245 тис.грн., де темп росту становив 96,9 %. Також бачимо, що відбувається збільшення необоротних активів на 91336 тис. грн. або 113,8%. На приріст активів більшою мірою вплинуло збільшення обсягу необоротних активів за рахунок основних засобів (+209047). Це означає, що відбуваються економічне зростання і підвищення активності на ринку.

Результати аналізу фінансово-економічної діяльності підприємства свідчать, що на досліджуваному підприємстві зростає чистий дохід від реалізації, хоча розмір собівартості є досить високим, що впливає на утворення валового прибутку. Валовий прибуток в 2019 р. зріс в порівнянні з 2017 р. на 292870 тис. грн., хоча в порівнянні з 2018 р. прибуток в 2019 р. зріс на 73301 тис. грн. Чистий прибуток підприємства збільшився порівняно з 2019 р. на 78671 тис.грн., а порівняно з 2018 роком зменшився на 187788 тис. грн.

З'ясовано, що на ТОВ «Агрофірма ім. Довженка» на результати факторного аналізу першого рівня вплинули такі показники: валовий прибуток, інші операційні доходи, адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати, інші фінансові доходи, фінансові витрати, втрати від участі в капіталі, інші витрати, суми яких також змінювалися в період 2017-2019 рр. Порахувавши всі види доходів і всі види витрат, які вплинули на факторний аналіз першого рівня, бачимо, що витрати переважають над доходами, але не в значній мірі, на данному підприємстві.

Проведений аналіз також засвідчив прибутковість та рентабельність діяльності підприємства. За період з 2017-2018 роки собівартість реалізованої продукції збільшилась на 354090 тис.грн. Звичайно, таке підвищення також викликане збільшенням собівартості сировини та інших ресурсів. Але вже в 2019 році собівартість знизилась на 30469 тис. грн.

За сучасних умов розвиток сільського господарства, збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і поліпшення фінансового стану сільськогосподарських підприємств можливе лише з урахуванням нарощування темпів інтенсифікації діяльності. Інтенсифікація сільського господарства включає всі напрями розвитку економіки сільськогосподарських підприємств на основі широкого використання досягнень науково-технічного прогресу і безпосередньо впливає на кінцеві результати виробництва. Збільшення розміру одержаного прибутку є основним джерелом поліпшення фінансового стану господарюючого суб'єкта, досягнення його збільшення можливо за допомогою збільшення обсягів реалізації продукції (робіт, послуг), зниження витрат на виробництво продукції, постійного зниження позареалізаційних витрат.

Основними чинниками зниження собівартості продукції досліджуваного підприємства є: підвищення продуктивності праці, зростання врожайності сільськогосподарських культур та продуктивності тваринництва, раціональне використання виробничих фондів, скорочення витрат тощо. Отже, Виходячи з проведених розрахунків при оновленні і удосконаленні техніки посівів підприємство буде отримувати 94380,2 тис. грн. прибутку, що на 24273,7 тис. грн. (25,71%) більше, чим отримують на сьогоднішній день. Пропозиція збільшення площі посів та поголів'я тварин на 10% теж при розрахунках дає позитивні результати. Отже, запропоновані заходи збільшенні прибутку товариства можна застосовувати у його діяльності.

Крім збільшення обсягів отримуваного прибутку, важливим є і ефективність його використання. При поєднанні цих двох складових буде можливим забезпечення високих показників господарської діяльності.

Таким чином, забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств є достатньо специфічним внаслідок їх галузевих особливостей. Необхідно зазначити, що галузева специфіка сільськогосподарських підприємств має безпосередній вплив і на формування їх стійкості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабо А. Прибыль / А. Бабо ; пер. с фр. Е.П. Островской; общ. ред. В.И. Кузнецова. – [4-е изд. испр.]. – М.: Издательская группа «Прогресс» «Универс», 1993. – 175 с.
2. Бланк И.А. Управление прибылью / Игорь Александрович Бланк. – [2-е изд.]. – К.: Ника-Центр, Эльга, 2002. – 752 с.
3. Бондар Н.М. Економіка підприємства: Навч. посібник./Н.М. Бондар – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 400 с.
4. Гетьман О.О., Шаповал В.М. Економіка підприємства: Навч. посібник/ О.О. Гетьман – К.:Центр навч. літератури, 2006. – 488 с.
5. Маркс К. Сочинения -Т. 25. – Ч. I. / К. Маркс, Ф. Энгельс. — М.: 1984. - С. 43
6. Найт Ф. Риск, неопределенность и прибыль / Ф.Найт ; пер. с англ. М.Я. Каждана; Центр эволюц. экономики. – М.: Дело, 2003. – 359 с.
7. Никитин С., Глазова Е.. Прибыль: теоретические и практические подходы / С. Никитин // Мировая экономика и международные отношения . - 2002. – № 5. - С. 20-27.
8. Покропивний С.Ф. Економіка підприємства: Підручник. / С. Ф. Покропивний – [2-ге вид. переробта доп.]. – К.: КНЕУ, 2001. – 352 с.
9. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: Підручник. / Поддєрьогін, А. М., Білик, М. Д., Буряк Л.Д. – [5-те вид. перероб. та допов.] - К.: КНЕУ, 2005. - 286 с.
10. Проскурін В.П. Історія економіки та економічних учень . Нариси економічної історії індустріальної цивілізації: Навч. посіб. / Проскурін В.П. – К.: КНЕУ, 2005. – 372 с.
11. Рикардо Д. Начала политической экономии и налогового обложения // Соч. – М.: Политиздат, 1955.

12. Самуэльсон П.А. Экономика: [учебн.] / П. А. Самуэльсон ; пер. с англ. – Севастополь: Издательство «Ахтиар», 1995. – 384 с.
13. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / Смит А. – М.:Л., 1935. – 112 с.
14. Хикс Дж. Стоимость и капитал / Дж. Хикс. – М.: Прогресс, 1993. – 488 с.
15. Чемберлен Э.Х. Теория монополистической конкуренции: Реориентация теории стоимости / Чемберлен С. Х. ; пер. с англ. Э.Г. Лейкина, Л.Я. Розовского ; под ред. О.Я. Ольсевича. – М.: Экономика, 1996. – 351 с.
16. Зянько В.В. Фінансовий аналіз та звітність: практикум / В.В. Зянько, І.Ю. Єпіфанова. – Вінницький національний технічний ун-т. – Вінниця : ВНТУ, 2008. – 83с.
17. Базілінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика навч. посіб. / Олена Яківна Базілінська. – 2-ге вид. – К. : Центр учбової літератури. – 2011. – 398 с.
18. Власова Н.О. Фінанси підприємств: Навч. Посібник / Власова Н.О. Круглова О.А. Безгінова Л.І. — К.: Центр учбової літератури, 2007 — 271 с.
19. Хмелевський О. В. Оцінка якості прибутковості в інноваційно-інвестиційному розвитку підприємств машинобудування / О. В. Хмелевський // Економіст. – 2008. – №3. – С.50-53.
20. Юрчишена Л. В. Моделювання прибутку на підприємстві / Л. В. Юрчишена // Вісник Хмельницького національного університету. –2011. – № 2. – Т. 3. – С. 88–93
21. Єпіфанова І. Ю. Перспективи економічного зростання промислових підприємств / М. В. Бальзан, І. Ю. Єпіфанова // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. - 2017. - № 4. - С. 327-331.

22. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятий: учебник / под ред. проф. В. Я. Позднякова. – М. : ИНФРА-М, 2008. – 617 с.
23. Дыбаль, С. В. Финансовый анализ: теория и практика: учеб. пособие / С. В. Дыбаль – СПб. : Издательский дом «Бизнес - пресса», 2005. – 304 с.
24. Житна, І. П. Економічний аналіз: навчальний посібник / І. П. Житна, І. В. Тацій, П. Є. Житний – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля. – 2006. – 296 с.
25. Кіндрацька, Г. І. Економічний аналіз: теорія і практика: підручник / Кіндрацька Г. І., Білик М. С., Загородній А. Г. За ред. проф. А. Г. Загороднього. – Львів. : «Магнолія Плюс», 2006 – 428 с.
26. Мних, Є. В. Економічний аналіз: підручник / Є. В. Мних. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 412 с.
27. Мошенський, С. З. Економічний аналіз: підручник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів / За ред. д. е. н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф. Ф. Бутинця. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 704 с.
28. Подольська, В. О. Фінансовий аналіз: навч. пос. / В. О. Подольська, О. В. Яріш. – К. : Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.
29. Савицька, Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. / Г. В. Савицька. – К. : Знання, 2004. – 654 с.
30. Фінансовий аналіз / [М. Д. Білик, О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька]. – [2-ге вид.]. – К. : КНЕУ, 2007. – 592 с.
31. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз : навч. посіб. / Ю. С. Цал-Цалко // Фінансовий аналіз : підручник. – К. : Центр учб. л-ри, 2008. – 568 с.
32. Крамаренко Г. О. Фінансовий аналіз : підручник / Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна. – К. : Центр учб. л-ри, 2008 – 392 с.
33. Литвин Б. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / Б. М. Литвин, М.

В. Стельмах. – К. : «Хай-Тек Прес», 2008. – 336 с.

34. Мних Є. В. Фінансовий аналіз : підручник / Є. В. Мних, Н. С. Барабаш. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 536 с.

35. Грабовецький Б. Є. Фінансовий аналіз та звітність : навч. посіб. / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 281 с.

36. Ізмайлова К. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / К. В. Ізмайлова. – [2-ге вид., переробл. і доповн.]. – К. : МАУП, 2001. – 152 с.

37. Фінансовий аналіз : навч. посіб. / за заг. ред Т. Д. Косової, І. В. Сіменко. – К. : Центр учб. л-ри, 2013. – 440 с.

38. Попович П. Я. Економічний аналіз діяльності суб'єктів господарювання : підручник / П. Я. Попович. – [3-тє вид., переробл. і доповн.]. – К. : Знання, 2008. – 630 с.

39. Мочаліна З. М. Методичний інструментарій та сучасні проблеми аналізу фінансових результатів / З. М. Мочаліна, О. В. Поспелов // Комунальне господарство міст : наук.-техн. зб. – 2011. – № 98. – С. 221–227.

40. Панченко І. Методичні підходи до аналізу операцій з формування та розподілу прибутку підприємства: критичний аналіз / І. Панченко // Економічний аналіз. - 2012. - Т. 10(4). - С. 279-283. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10\(4\)_66](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_10(4)_66).

41. В'ялець О.В. Моделювання прибутковості підприємств / О.В. В'ялець // Формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – № 8. – С. 150-154.

42. Гадзевич О.І. Економічний аналіз господарської діяльності підприємств: навчальний посібник / О.І. Гадзевич. – Луцьк: Видавництво ВДУ ім. Лесі Українки, 1997. – 159 с.

43. Зятковський І.В. Фінанси підприємств: навчальний посібник / І.В. Зятковський. – Т.: Економічна думка, 1999. – 170 с.

44. Іванова Н.Ю. Економічна теорія управління фірмою: навчальний посібник / Н.Ю. Іванова. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 226 с.

45. Іванова Н.Ю. Аналіз беззбитковості виробництва: теорія та практика: навчальний посібник / Н.Ю. Іванова. – Київ: Лібра, 2002. – 72 с.
46. Іваненко В.М. Економічний аналіз: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / В.М. Іваненко, М.І. Горбатюк, В.С. Львовчкін. – К.: КНЕУ, 1999. – 176 с.
47. Іванюта П.В. Управління ресурсами і витратами: навчальний посібник / П.В. Іванюта, О.П. Лугівська. – К.: Центр навчальної літератури, 2009. – 320 с.
48. Ізмайлова К.В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / К.В. Ізмайлова. – К.: МАУП, 2000. – 152 с.
49. Каракоз І.І. Економічний аналіз роботи підприємств і об'єднань: навчальний посібник / І.І. Каракз. – К.: Центр навчальної літератури, 2010. – 226 с.
50. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник / Г.Г. Кірейцев. – К.: КНЕУ, 2004. – 531 с.
51. Козакова В.І. Прибуток як джерело формування фінансових ресурсів Сільськогосподарських підприємств / В.І. Козакова // Агроінком. – 2007. – № 10. – С. 79–82.
52. Ковальчук І.В. Прибуток як кінцевий фінансовий результат діяльності підприємств. Сутність рентабельності. Економіка підприємства: навчальний посібник / І.В. Ковальчук. – К.: КНЕУ, 2008. – 405 с.
53. Костишина О.Я. Фактори формування операційного прибутку підприємств / О.Я. Костишина // Економіка будівництва і міського господарства. – 2006. – № 3. – С. 167–174.
54. Кривицька О.Р. Планування прибутку підприємства / О.Р. Кривицька // Фінанси України. – 2009. – № 6. – С. 12–16.
55. Березін О.В. Економіка підприємства [Текст]: навчальний посібник / О.В. Березін, Л.М. Березіна, Н.В. Бутенко. – К.: Знання, 2009. – 390 с.

56. Вініченко І.І. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: стан і перспективи [Текст] / І.І. Вініченко // Агросвіт. – 2013. – №21. – С. 10–13.
57. Мельник Л.Ю., Макаренко П.М., Кириленко І.Г. Економічна теорія на межі тисячоліть: навчальний посібник [Текст] / Л.Ю. Мельник, П.М. Макаренко, І.Г. Кириленко. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 748 с.
58. Саблук П.Т. Інвестиційна привабливість аграрнопромислового виробництва регіонів України [Текст] / П.Т. Саблук [та ін.] / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». – К., 2005. – 478 с.
59. Сокол О.Г. Дослідження впливу чинників на економічну стійкість сільськогосподарських підприємств / О.Г. Сокол // Агросвіт. – 2008. – № 1. – С. 21–25.
60. Булкін С.С. Особливості формування беззбитковості та економічної ефективності сільськогосподарських підприємств / Булкін С.С. // Економіка та держава. – № 5. – 2020. – с. 238-240.

ДОДАТКИ